

K. BŪGOS LAIŠKAI J. ENDZELYNUI

Parengė J. Karaciejus ir A. Sabaliauskas

Tarp epistolinės K. Būgos medžiagos ypač svarbią vietą užima jo laiškai latvių kalbininkui Janui Endzelynui (1873–1961). Šių dviejų žymiausių baltų kalbų tyrietojų korespondencija prasidėjo 1909 m. ir truko iki K. Būgos mirties. Korespondencija labiausiai vertinga dėl to, kad joje beveik ištisai nagrinėjamos baltų kalbotyros problemos. Suprantama, esama ir įdomių pastabų, padedančių geriau išaiškinti įvairius abiejų mokslininkų biografinius faktus. Didžioji K. Būgos korespondencijos J. Endzelynui dalis yra Lietvių kalbos ir literatūros instituto rankraštyne. 11 iš čia saugomų laiškų buvo paskelbtų „Literatūroje ir kalboje“ (V., 1956, t. 1, p. 364–386; parengė E. Grinaveckienė ir J. Kruopas). Z. Zinkevičiaus sudarytuose K. Būgos „Rinktinuose raštuose“ (V., 1961, t. 3, p. 817–879) skelbiama 44 laiškai (36 iš Lietvių kalbos ir literatūros instituto rankraštyno, pakartojant 10 paskelbtų „Literatūroje ir kalboje“, ir 8 iš Respublikinės bibliotekos rankraštyno). Z. Zinkevičius pateikia ir jam žinomų niekur nespausdintų laiškų turinį (t. 3, p. 994–996). Kalbėdamas apie K. Būgos laiškus J. Endzelynui, Z. Zinkevičius nurodo, jog „yra jų dar ir pas adresatą“ (t. 3, p. 817), tačiau jokios šių laiškų charakteristikos nepateikiama.

Latvių kalbininkė, J. Endzelyno gyvenimo draugė M. Saulė-Sleinė 1979 m. vasario mėnesį su atitinkamu laišku (I.31) šių eilučių autoriu atsiuntė 11 K. Būgos laiškų, rašytų 1911–1921 m. Iš šių laiškų vienas (1921.X.9) pagal išlikusį juodraštį paskelbtas K. Būgos „Rinktinuose raštuose“ (t. 3, p. 872–873). Juodraščio ir originalo tekstai skiriasi vienu kitu kalbiniu ir stilistiniu taisymu (pvz., vietoje juodraščio *susivažiamas* originale vartojamas *susirinkimas*, vietoje žadu duoti trumpą kritiką rašoma žadu parašyti trumpą kritiką ir t. t.).

Drauge su minėtais laiškais M. Saulė-Sleinė atsiuntė K. Būgos laiškų vokiečių kalbininkui M. Fasmeriui (Vasmer, 1886–1962) ir suomių archeologui, 1920–1923 m. dirbusiam Tartu universitete, A. M. Talgrenui (Tallgren, 1885–1945) nuorašus, rašytus paties K. Būgos ranka.

Laiškas M. Fasmeriui (1921.IV.12) pagal Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne saugomą laiško juodraštį yra paskelbtas K. Būgos „Rinktinuose raštuose“ (t. 3, p. 872–873). Tačiau šiuose tekstuose yra ir skirtumų.

Tarp atsiųstos medžiagos yra ir vieną didelis laiškas (15 psl.) be datos ir parašo. Šiame rašte K. Būga, atrodo, atsako į tam tikrus klausimus. Atsakymai sunumeruoti (26).

M. Saulės-Sleinės atsiusta K. Būgos epistolinė medžiaga perduota Lietvių kalbos ir literatūros instituto rankraštnui.

A. Sabaliauskas

Введенская 10, кв. 76.
Peterburgas, 1911 m. sausio 5 d.

Garbūs Draugė!

Sveikas sulaukės naujų metų!

Iš KZ. atspaudą gavau. Ačiū! Nerašiau tuoju, delto kad tikrai nežinojau, kur Tamsta būsi šventėse. Keletas pastabų prie Tamstos stráipsnio „О судьбе носовых звуков“...: I) жем. *sundau* 3 = *siündau* Kvědarna, 2) лт. *stamančioti* 7 пalygintinas yra su *stamantrùs* ‘упругий’ Šiauliai (= Шавли, plg. Miež. 227 ~ *stamantus* be *r*!), 3) *ruōbtī* 8 gali būti ir lietuviškos kilmės : *iš-ruōpti*, *raupýti* Jušk. žod. I 622, 4) latv. *kampis* 9 : kaip reikia suprasti la. *kanapis*? 5) la. *spēdz* 15 gali ir liet. *spiēgia*, *spiēgti* ‘láibu, augštu balsu šaukti’ Dusetos, 6) jékti 21 iš *apj-ékti* (su e iš a po j) ~ *api+ákti*: a ródo kupiškénū *apjðako^a* (*ð*^a iš *ð*, plg. *mðato^a* = *mäto*), 7) *vagúoti* 22 nežinomas, téra tik *vagóti* (Kvědarna, Kretinga, Šiauliai, Dusetos, Linkmenes, Seinai), 8) *glíosnis* 23 : žinomas yra ir *glúosis* (be *n*!) Jūžintai.

Prie KZ. : 9) la. *trékns* 57 = liet. *trēknas* ‘riebus’ Jušk. ž. I 314 : *traknùs* ‘derlùs, sódrus? = bujny’ l. c. 4, 10) *bužiej* ‘owady’ 64= *būžiai* ‘owady’, sg. *būžys*, *būžio* Butrimónys (plur.), Trakų apskr., Vilniaus gub., 11) *añpalas* ‘наледь’ 65 iš *añ[t]-palas* = *úš-palas* „t. p.“ Dusetos ~ *pilti* : nuo šių žodžių reikia skirti la. *pal'i* ‘morastige Seeufer’ Biel. LSpr. I 54 ~ *pālios*, *pāliu* ‘dideli bālū plótai = raistai (Dusetos) = *kúdros* (Vilniaus Kałtanénai)’ Pílviškiai, Suv. g. ~ lot. *palūs*, 12) *saūbti*, *sauteti*, *apsaūsti* 66 sq. pažystami iš tokiu šnekta kur š pavirto į s, man tepažystami *siaūbti* (žem.), *siaūsti* (aug. ir žem.), 13) *kaču brēkums* 69 : *šaukimas* ‘верста’ Kvědarna (Daukšos Post.).

Daukšos kalba yra labai brangus lietuvijų kalbos šaltinis: tame pílna mëdžiagos visiems galams! Daukšos priegaidės yra gana savotiškos. Vietoje *ugnis*, *šaknis*, *mirtis* etc. Daukšos kalboje buvo *úgnis*, *šákniš*, *mírtis*!! Tame néra nieko keista! Šitokią pat priegaidės tariamąjį „nevietą“ randame ir šių dienų tarmëse. *Úgnis* f., *grāžtis* f. etc. randame Dusetose, Salose, Kamajuose, Príenuose.

Kà man tepažystamas iš pasakymo — *kà výrai, tà výrai!* Kvědarna „кà вýrai, таи вýrai (Dusetos)! = молодцы!“ cf. *kàs tà kaitris* Jušk. ž. I 421 b „что за жара!“

Pri-iie-liesti žmônes DP. 364₂₂ „pri-liestie-ji“ : *liečiù*, *liesti* „притеснять“ ~ *lieczę* ‘spáudžia’ DP. 136₃₁, *liecze* 136₃₄, *liecze* 363₇ ~ *pa-lyteti* : 3 praes. *pá-liti* DP. 254₁₇. + *llete naßlas* ‘притесняли вдов’ = spáudé našlès ”DP. 24₉ : *liečiù*, *liesti* „трогать, русац‘ Dùsetos ~ *negali jō až-liest kaip vāpsvu gūztōs!* Ds. ‘дотронуться до него...’

Jurkšáicio *jús* yra tikra lytis, pažystama ir kitur (Jablonskio šnektoje: Naūmies-tis = Владиславов, Сув. г.). Palyg. Jablonskio (pseud. P. Kriaušaitis) Lietuviškos kalbos gramatika. Tilžéje 1901, pg. 23 : *jús*.

Paskui galétu būti ir loc. sg. *Pāsku*(greta su žem. *paskuō* ir *pāskuo*) greičiau rodytu, kad yra dat. sg.; cf. *dovanai dūoti* ‘dono dare’ (adject. **dóvanas* néra žinomas).

Brugmann'o acc. pl. *vilkuns* paimtas yra iš A. Leskien'o Declination 104, kur skaitome: msc. *a* – st. lit. *vilkūs* = *vilkuns*, aus **vilka-ns*, *-ans* noch preussisch. **Vilkuns* nerandame nei senobės raštuose, nei šių dienų kalboje. Toki lytis ir teoriškai yra negalima. *-uns-ius* acc. pl., *-unse* loc. pl. tepažystami žem. tarmėje, augštaičiai jų nėra girdėjė. Ar nebus tik čia nauja nazalizacija, panaši į žem. *mästis* = aug. *mostis* < r. масть 'мазь', *mēs* „мы“ (Kalnūjai netoli Rasėinių) = aug. *mēs* (Dusetos, Naumiestis), *glūnsnis* (L. Iwinskio kalendoriuose) = *glūsnis* Kvėd. ~ *glōsnis* Rietavas = augšt. *glūosnis*?

Jauniaus gramatika jau pabaigta spauzdinti, pardavinės ją tik tada, kada išeis rusiškas vertimas, kuris pavestas man pagaminti. Aš pažadėjės esmi parašyti rasybos (orthographia) vadovėli. Ta darbą manau vasarą baigtį. Jablonskis sintaksį jau pradėjo spauzdinti mėnesin. laikraštyje „Vadovas“ (Seinuose eina), iš kur bus padaryta atspauda į atskiras knygas. Etimologiją rašo Jurgis Šlapelis (Jablonskio mokinys), lig rudeniui, tur būti, bus išspauzdinta.

Juškevičiaus žodyną nuo raidės *m* veda Šlapelis; lig šiolei teišspauzdino tris lankus. Raidės *k* – *I* Jušk. žodyno pas Uljanovą. Uljanovas lig šiolei dar nieko nepadarė ir, sunku tikėtis, kad ką padarytų. Kad lietuvui, gerokai pažstančiam savo kalbą yra sunku Jušk. žodynas redaguoti, tai ką besakyti apie Uljanovą, kurs jau gerokai pamiršo. Juškevičiaus žodyną gatavą, tur būti, negreit teregesime! Gaila būtų. Iš Juškevičiaus galėtų kalbų mokslas labai ir labai daug laimėti!

Tamstos prašymo peržvelgti literatūrą apie dat. pl., loc. sg. šiuo tarpu negaliu išpildyti. Labai stingu laiko! Galėčiau sausio mėnesio baigoje.

Vilniuje būdamas turėsi Tamsta visupirmajusiai pasižinti su Dr. Jonu Basanavičium, Mokslo Draugijos pirmininku (bibliotekoje ir arkive galėtumi, laiko turėdamas, daug kuo pasinaudot) ir „Vilties“ redaktorium Antanu Smetona (kalbą gana gerai praktiskai moka). „Vilties“ adresas: Кожевенная 5, кв. 25. Daugiau su kuo susieiti vertėtu, galési Tamsta patirti iš Basanavičiaus arba Smetonos. Vertėtu pasižinti su veikėju kun. Tumu, kurs lig šiolei buvo „Vilties“ vedėjas, bet ačiū lenkų endekams tapo dvasiškios vyriausybės išėstas. Gal dar tebebus Tūmas Vilniuje iki kolei.

Ar tamsta dabar spauzdini savo tyrinėjimai apie aisčių ir slavų giminumą ar ką kitą? Giminumo klausimas ir man labai rūpi.

Pamaži-pamaži ir baigia griūti visas Aistiškųjų studijų mokslas! Dabar aš jau aiškiai išvydai, kad Tamstos mokslas apie latvų intonacijas ir kilimą *ë(iē)* iš *ei* yra pamatuotas. Aš dabar, turėdamas omenyje lietuvų kalbos lytis, matau, kad *ie* žodžio pradžioje, viduryje ir gale tekila iš aist. *ei* sub accentu.

Liepa, síena, siela, pieva : *šeivà, šeimà, neivà* ~ *dienà* naujādaras iš *diēnq...*

Šiaul-iëtis, iš kur naujādaras *vók-iëtis* visi, kiti iš *visle* < aist. **visei*, iš kur naujādaras *gëdingi*.

apië, *prië* su *ie* iš *apie-[linkë]*, *prie-[taras]* : *nei* ~ *néi*, *bei*, *vei* 'schau!', la. *tei*, *šeit* iš proklizies.

La. *tris* 'trys', *né*, *ne kâ* = žem. *ne-kõ*, *tei* *šeit* turi láužtinę (прерывистую) priegaidę iš senesnės križtančios (нисходящей) **tris* etc. Man rodos, kad latvų

prokalbėjė kitą kartą yra veikalavęs dėsnis, pagal kurio proklizyje kriñtančioji priegaidė virzdavo į láužtinę. Kaip matosi Tamstai?

Pralatv. **tris māsās* (**tris* proklitikon) pavišto į *trīs māsas*, kaip kād pral. **gālvā* (= žem. telšiškių *gālva*) – į *galva*.

Universitetā žadu baigtī šī pavasari.

Linkiu Tamstai sekmēs darbe!

Tamstos Kaz. Būga.

NB. Siunčiu skyrium straipsnį apie *dat. sg.* ~ *pl.*, iš kur galėsi Tamsta pasinaudoti. Paskiau prašyčiau jį man grąžinti. KB.

[2]

Peterburgas, 1911 m, koyo (III) mén, 10 (23) d.

Garbùs Draugè!

Būtų labai geras daiktas, kad Tamstą imtumi ir parašytumi straipnį apie senobės „Kuršius“ ir išspauzdintumi jį Lietuvijų Mokslo Draugijos organe „Lietuvijų Tauta“ (Литовское Научное Общество. Вильно, Лидский переулок, д. № 7. Председатель Иван Юрьевич Басанович). Kad didesnis mokslininkų skaičius galėtų pasinaudoti, reikštų rašyti vokiškai. Nuo II tomo „Lietuvijų Tauton“ bus dedami ir vokiškai rašyti straipsniai. Pirmasis vokiškas straipsnis bus Adalberto Srbos (moravas Srba) „Monographie über die verba momentiva als Beitrag zur litauischen Syntax“. Rašydamas apie kuršius, sunaudotumi Tamsta nomina propria ir ši bei tą iš Kuršo dijalektologijos.

Rucava (BW. 3840, 1; Bielenst. Grenzen 231), kaip patyriau šiomis dienomis nuo Palangōs [acc. Pālangą] žemaičių, vadinasi žem. ne **Rūkiava*, bet *Rūkiava* (*u* trumpas). BW. 12461, 3 var. *Rūcava*, regimai, turi naują ilgumą; plg. Bezzenger, Ueber die Spr. d. preuss. Letten : ásdarít ~ asgálda 117, súwe súwele 118, ús- ~ usgáldu 120. Kad *Rük-iava* = *Rucava* turi etimologinį trumpą *u*, gali rodyti sekantys nomina propria : *Rukaī* – kaimas Mósėdžio par. Telšių apskr., *Ruk-š-iai* – k. Pašilės p. Rasėinių apskr., *Ruk-č-l-iai* – k. Rokiškio p. Ezerėnų ap., *Ruk-ùiža* – pavardė iš Liaudės (tuo vardu vadinasi apylinkė pagal Liaudės upę Panevėžio apskr.).

Be *Veñčio rago* Prūsuose dar žinoma yra vietovė *Wentainen* (Bezzenb. Ueber die spr. d. preuss-Letten 139¹) = **Ventainiai*; cf. *Jut-ainiai*, *Gebainiai*, k. Ramygalos par. Panev. apskr., *Ók-ainiai*, k. Truskavos p. Panev., *Vánt-ainiai* k. Radviliškio p. Šiaulių apskr.

Kurš. upēs vardas *Otange* Bielenst. Grenzen 226 = ? **Uot-anga*; plg. *Pal-angà* ant Rážēs (= dial. Róužēs) upēs kranto.

Dabar aš visai neabebejoju, kad ku
řsių tarmėje *an* etc. likdavo kas buvęs, o ne virzdavo į *uo*, kaip latvijų (= žemgalių ir latgalių) tarmėje. Senobės kuršių tarmės liekanų Kurše, regimai, nedaug teišliko : kuršiai ilgainiui per žemgalių ir latgalių kolonizaciją pasisavino „latvijų“ kalbą. Prie kuršių tarmės liekanų galime priskaityti:

- 1) *dzintars* BW. 27421 Ēduolē; 13282 Vecpilī, Meženiekuos, Ēduolē, Irjen, Nīcā, Ugālē, Dundangā, Liel-Ezerē, Kandavā ir artimjausi kuršių kaimynai žemgaliai ~ Pienavā (13282 var.), Džūkstē (13282,5) = *dzinters* BW. 27421 var.; 13246,1 Cīravā : *zitars* 13282,11 Liel-Iecavā (Bauskas apskr.), P. Schmidt'as = *ziters* 13282,3 Erlaa (Cēsu apskr.). Bet delko sakoma yra *dzintars* ir Altenē (Jaunjelgavos apskr.) BW. 13282,3 var.? Čion pateko žodis nuo kuršių drauge su prekė (tovar)?
- 2) *mencis* BW. 30810 Nīcā, *mencu rinda* 18450 Cīravā : liet. *menkē* (sunu tie-was wede su sawęm... ménkiu meszkierioti Pałangos Juze 5₁₀) ~ slav. *m̄nb* : *mencis* Kursiten (Ulmann) 'ein Mensch, dem sich nichts fordert' ~ *meñkas*.
- 3) *danga* „Ecke“ Nordwest-Kurland Biel. LSpr. I 144, BW. 16787; 16876; 21130 Alšvangā; 21631 Kasdangā : ?*gařa danga* 'Südwestwind' Nīcā (Ulmann) : *dandzis* 'Radfelge' (kur vartojoamas?).
- 4) *tencināt* 'danken' BW. 11575 Sarkanmuižā Ventspils apr. : *tēnkinuos* 'довољствуюсь' Kv. ~ *iš-tēko* „pakāko“.
- 5) *devanta vasariña* BW. 8973; 12586, 8 Sasmakā Talsu ap. : iš kur čia *a*?
- 6) *lanka* BW. 655 Kabilē Talsu ap. : *luðks* „lañkas“.
- 7) *jentere* Angermünde (Ulmann) : *ieter, ieterīt!* voc. BW. 23659 Dzērvē, Susējā, Dignājā Jaunjelgavas apr.
- 8) *blendu, blenst* Nīcā Biel. LSpr. I 144, *blenzdamies* 'raudzīdams' BW. 22249 Rāvā Aizputes ap. : *blandaū* Jušk. žod. I 215.
- 9) *blank-stīties* BW. 21205 Cīravā : *blá nk-sterēti* J. arba *blañk-ti* ~ *nu-blañko* 'побледнел' Marijampolē.
- 10) *sklanda* BW. 19788 Rāvā Aizputes ap. = *pa-sklānda* cf. Miež. 173 ~ *pa-skliūnda* Ds., Ušpāliai, Jušk. žod. I 165 b. sub verbo atšlajē ~ *paslāndis, -ies* Joniškis „pavažomis dailiai nušluotas, slidus žiemos kelio gabalas“ (= *pa-siautā* Tverečius) : *sklendžiū*.
- 11) dēlu māte *at-linguoja* BW. 23547 Alšvangā = *at-lingúoja* Ds. : *liguot*.
- 12) *kanc-inā-t* 'ausforschen' Nordwest-Kurland Biel. LSpr. I 145 = lie. *kan-k-in-ti* ~ *ken-t-ēti*.
- 13) kurš. *lanktes* Ulmann : *lañktis* Kv., Keñmē.
- 14) *denkts* „stark“ O. Bartau (Ulm.) : *dencis* „ein kleiner, derber Junge“ (iš kur?).
- 15) kurš.(?) *duncis* = *dūcis* P. Schmidt'as 'toks peilis'.
- 16) *guñgis* 'eine Krümmung' Kurl. (Ulm.) : lie. *gùnga* 'горбина, клуб' ~ *gugà*, g. sg. *gùgos* „t p.“ : *gañg-aras*.
- 17) *vingr-ums* Aizputē (Ulm.) : lie. *vìngris* „vingis“ Joniškis.
- 18) *alink-atāt* 'be darbo vaikšinéti' Ēduolē (Ulm.) iš *vi-n-k* : *výk-ti* ~ *vaik-ýti*.
- 19) *rantēt* „kirsti medži“ Dundangā (Bezz. Dial. 174) : *rantýti* ~ *rěsti* ~ *rästas* = la. *ruotit* Saukā.
- 20) *blezdelinga* Bezz. Ueber die Spr. preuss. Lett. 144, jei tik néra perdirbtas žodis pagal liet. *blezdingà* ir la. *bezdeliga*.
- 21) *Dincis* nom. propr. Bezz. l. c. 146 : ?
Ar *vanga, venga* (Ulm.) yra pažistami Kurše, aš negaliu žinoti.

Meñte (P. Š[midt'as]), *riñda* P. Š., *sence* Oppekaln, *skrañda* P. Š., *ceñšuôs* P. Š., *balañda* P. Š., *bañga* P. Š., *trenkt* pažstami yra labai toli nuo Kuřšo žemės, per ką sunku šiuos žodžius, skaityti „kuršizmais“. Kai-kurie šitų žodžių galėtų turėti *n iš m.* *Meñte* savo akcentu visai nesutinka su lietuvių *meñtē* Kvėd. arba *mentē*, acc. *meñtē* Skäpiškis, Seinañ; cf. *älü mësti*, „meñtēt“ Joniškis, Vadokliai. La. *meñte* (: *mieturs = mentūris* Ds.) greičių-greiciáusiai yra paskolinta iš suomjų arba iš liet. giminės kalbų; plg. fin. *mäntä*, „der Butterstössel“. — *Trenkt* ‘gnat’ begù néra skirtinas nuo *trièkt* = *treñkti*? La. *trenkt* galėtų kilti iš balt. *trem-k-*: liet. *tremjù*, „gonio“ ~ *iš-treñti* ‘izgnatę, coclatę’ J. žod. I 653 : *trimù* ‘drebù’ Ness. Wb. 115.

Riñda = lie. *rinda* (Daūkantas) iš **ri-n-dā* ~ ir. *rind* ‘constellatio’ Walde 436 : la. *riedu*, *ridu*, *rist* ‘ordnen’ (cf. lieku, likt) ~ srb. *rēd*, *rēda* ‘Reihe’ = lie. **riñdas* : *rindā*, -*ōs*, *riñdą* (Dūsetos, Skäpiškis) „medžio, rago metinės kaštros (riëvës), pagal kurių skaito medžio, gyvolio metus“ [kelmo medžio *riñdos* = žem. *kaštros* = слон] : šaknìs *rei-d(h)-*: *rei-v-* > lie. *riev̄* *riev̄ę* Aist. stud. I 87³⁸ [: Jušk. ž. I 235 ~ *rivē* = žem. *riviē* < *rievē*] ags. *rāw* iš *roi-v-* : mhd. *rīhe* ‘rinda’ iš i.-eur. **rei-kā* ~ lie. *rikiā* ‘eilà’ Daukša : *rei-ğ(h)* > žem. *vîskas eît pa-reižiuo*, „всё идёт порядком, как следует“ Kvéd. = la. *pa-reizi* : *rei-s->* mhd. *reise* ‘Zug, Reise’ iš *roi-sā* : *rei-dh-* > ahd. *rītan* ‘fahren, reiten’ ir. *riadaim* ‘ich fahre’ ~ lie. *riedù*, *riedēti* ‘катиться’ Jūžintañ = *rietù rietēti* ‘t. p.’ Dūsetos < *rei-t-*. La. *riñda* tegalima aiškinti kaipo paskola iš lietuvių kalbos (o gal, kuršių?).

La. *bañga* (cf. la. *buogs* ‘Schaar, Menge’ : lie. *pra-bangà* ‘Uebermass’ *Rupestis prabangi ápe pianu*. Jxp. 61₈, per *bingusias rupestis* 1. c. 83₂₄ ~ *liga i-biñgo* ‘choroba spotęgowała’ Kvéd.) irgi paskolinta iš lietuvių kalbos.

La. *skrañda*, *balañda* irgi, regimai, skolintiniai žodžiai. *Skár-ti* > *sk(a)r-andā*, *bál-tas* > *bal-andā*, gen. *balañdos* ir *balandōs*, acc. sg. *balañdą* ir *bālandą* (abi formi Duset.) [*balandē*, acc. *bālandę* Linkmenes] cf. slav. želodb lat. *gl-and-* ~ βάλ-αν-ος prūsus *alisk-ande* ~ *alsk-n-is* Širv., la. *galuôda* iš **gal-andā*, lenk. *labędz* iš **albh-an-d-i-*, la. *til-andi*, „tilės“ iš kuršių tarmës, *val-andā*. La. *balañda* del savo intonacijos galėtų būti paimta iš liet. rytiečių lyties *balandā* [*an* с равномерно-восходящим ударением]; cf. la. *riñda* < *rindā*, *bañga* < *bañgā*.

Lyčių *sence*, *ceñšuôs* su indoeurop. -*n-* kaipo latviškų aš nemoku išaiškinti. Šiuodu žodžių Vidžemén galėjo patekti iš kuřsių tarmës per ventinius, gyvenusiems Césų apylinkėje. *Trikātes speñdz* „spièdz“ irgi būtų ventinių žodis.

Rašydamas Tamsta apie kuršius, iš naūja teikis peržiūrėti latvijų tarminės formas su *an* etc. Dar sykį pakartoju, kad straipsnis apie senobës kuršius yra labai lauktinas.

La. *piñ-ka* ‘kocma’ : *pít* ‘pinti’; *cincá*, „kinka“ ~ *cink-slis* ~ *cim-slis* Ulm. (jei nera klaida. Rodytų, kad *kinka* iš **kim-kā*), *kankars* ~ *ka-kars*, *cinkurs* Lubānē ~ *ciēkurstis*, *en* arba *ei?*, *dzindz-ināt* < *ging-*, (*d*)*zint-ele*, *cences*, „Beine“ Kurl., *blañditiēs* ‘šlňatęs’.

Kad la. *Kert* yra perdirbtas iš **cert* pagal – *kart*, negali būti abejonës. Lytis **ceñt*, regimai, yra pažstama latvijams rytiečiams; cf. *ceris*, „tveries!“ BW. 31393, 1.

Prūsus 2 pl. *es-tei* 71₂₈ *billi-tei* 79₃₆ *druwētei* 67₂ *lāikutei* 55₂₉.

Garbus Drauge!

Dignaja, kaip rodo la. ryt. *Dybnōja* (pas BW. Šiuo kartu negalėjau surasti vietas), reikia skaityti *Dignāja* < pra-latv. **Dubnāja* [*ub* > *ib* disimilacijos keliu]. Kad lietuvių kalboje *bn* virsta į *gn*, rodo netik *dūgnas* = la. *dubēns* < **dubῆς* < **dubn(a)s* < **dubna-s*, bet ir kiti žodžiai; plg. *lùbnios* „розвальни“ Sälakas > *lūgnios* Ušpalių : *lùbos* ~ slav. *lubъ*.

Kad upę varduose, pavyzdžiui tokiuose, kaip : lie. *Daūguva* la. *Daūgava*, lie. *Šešuvis* Gaūrės par. ~ la. *Sesava* BW. 381, 11; 19283, 1 var. ~ la. *Sese*, upė Bielenstein Grenzen 97 ~ *Ses-ile*, Privatgut 1. c. 232, *Pienaujà*, jős *Pienaujà Kvéd.*, Riet. < **Pein-avi*, g. sg. -*avjās* [cf. gr. μυῖα ~ *musiā*, g. sg. mūsios Dus. : *Vilkaujà*, -jős *Vilkauja*, upė > *Vilkav-iškis*, miest. Suválkų gub.] = la. *Pien-ava* ir d. k., -*avā* gali reikšti „upę“, aš visai sutinku; bet, reikia minėti, kad yra galimas ir kitoks aiškinimas. *Daūg-ava* = *Daūg-ava* galėtų būti „adiectiva“ su sufiku *-o-vo-*, *-o-vā-* (cf. Brugm. Gr. II², 1, p. 204 : ai. *kēça-vá-s* etc.). *Pien-ava* galima būtu lyginti su slav. *dǫbrova* (Vondrák, Vgl. Gr. I 410), lie. *welinuwá* DPost. ed. Volteri 97₂₈ (: *welinuwós* 173₃₃, *wélinuwą* 173₃₀) : *šun-avà* Dievěniškis Ašmenos apskr. (*cia ne gyvenimas, o šunavà*), *brol-avà*, gen. sg. -*āvos* Dus. (ir *brolāvoj pris'eīna sus'pýktie* ‘даже между братьями...’, rus. жи́дова : *bendr-óvès* (gen. sg.) пíевос Dus. ‘общие луга = луга общины’ ~ *Viešt-ovè*, upė Kulių, Plūngės par. Telšių apskr., *Kirkšn-óvē*, upė Raséiniškiuose, *Gin-évē*, upė Kauniškiuose.

Upės : *Bártuva* = la. *Bártava*, *Blindžiuva* Salantų par. Telšių ap., *Gerd-aujà* Gargždų par. Telšių ap., *Várduva* Alsėdžių par. Telšių ap., *Mituva* Júrbarko par. Raséinių ap., *Sandruva* Šidlavos par. Ras. ap. (jei ne iš *San+druva*), *Vid-aujà* Ež-vilko par. Ras. apskr., *Gard-ava* Baisógalos p. Šiaulių ap., *Riñg-ava* Kuršenų par. Šiaulių ap., *Kürtuva* Kùrtuvénų par. Šiaulių ap., *Mažuva* Liñkuvos par. Pānevėžio apskr., *Liñkuva* Liñkuvos par., *Lātava* Troškūnų par. Ukmergės ap., *Vāduva* Skāpiškio par. Ukmergės ap., *Mituva* Skāpiškio par.

La. *Dignāja* < *Dubnāja* sufikso žvilgsniu galime sulyginti su lie. *Lukōjus*, ežeras Linkmenų par. (: *Luk-nà*, upė Kulių par. Telšių apskr.).

„Ni(e)granden“ latviškai, regimai, skamba kaipo *Nigranda/e*, cf. *Nigrandnieki* BW. 12866, 3 var. < *Nigr-ande* : *Īv-ande*. *Alš-vanga* dabar ir man aiški: *Alš-* iš *alš(ń)-* < *alšna-*, arba iš *alša-* = balt. *als-ja-*, iš kur „kuřšių“ gen. pl. *alkšu* (rīkste) BW. 9778, 1 var. (Dundangā), jei ne iš **alks[ń]juo*.

Kurš. Tā *ringāja* Blinentieces Gudenieku nuovadā BW. 15642 Alšvangā : la. *Riga* = lie. *ringa* (cf. švīlpa < švīlpti, rēka < rēkti) ~ *Ringys*, upė Pašilės par. Raseinių apskr., Ušpalių Ukmergės apskr.

Kurš. *ar spangnem kumelem* BW. 14510, 2 Dundangā : *spañgas* „žābalas“ Suv. Naumiestis.

kurš. siva, *centra meitiňa* BW. 12314 var. ‘dzedra’ Sasmakas apgabalā Talsu apr. :?

{lenkdams 12785 BW. 607 skrundā
kurš. *meitas lence* BW. 11985 Alšvangā : *lankýti* (= la. *luocīt*) 'навещать'.
{vilk(u) māt(e) jēr(u)s *lenc* „Kerigūsta“ BW. 23566,4 Rinde (Angermünde)
kurš. *Dzelde* (Embuoles par.) > *Dzeld-enieki* BW. 12684, 1 var. rodo, kad lie.
gēlda „корыто“ yra savas žodis.
Tuk-ums, plg. la. *Jaudz-umi*, māju vārds BW. 19079; 18314.
kurš. suni...ieraudzija... *nuo-skrendušu* kumeliū 'nustipusī, nudvēsusī' BW. 19071 Vec-Sieksātuos Āzputes ap. : ? *skrónda*.
kurš. *rindāt* 'maut = muróti ~ maūsti' BW. 16518 Ventspilī, Vērgalē, Rāvā:?

Dulenka (gen. sg.?) strimalu kupči BW. 20724 Cīravā Āzputes aps. ~ māju vārds (?) : la. suf. (*e/in*)-*iek(a)-s* < -enka-.
Tinger-nieki BW. 20949 var. *Dundangā* < **Ting-ure* : *tingēti*.
Dundz-inieki BW. 20949 var; 20957,3 *Dundangā* < **Dunga* : ? *vībante* BW 21871,6 var. *Ventspilī* = *vībuot-ne* 21871,2 : ?
planda 'kārta? (reiksmē nelabai aiški!) BW. 23583 Alšvangā, Ventspilī : ?
rank-aiñš kakliņš BW. 25794,2 Kabilē Talsu ap. : ? vok. *Runzel* < *rñ-d-*, la. *ruðbs* < *ran-ba-*.

Ri-n-dà ~ *ri-k-ià* 'eilà' tolesnai yra giminēs su lot. *rī-t-e* '*in der Reihe' loc. sg., *rī-tu-s*, ahd. *rī-m* 'Reihe, Reihenfolge, Zahl' Brugm. Gr. II², 2, p. 710 : visi šie žodžiai paeina iš šaknies *rei*- 'tekēti' (: saulē *tēka*, vanduõ *tēka*, merga už vyro *tēka*, *tākas*, *tēkmē* „лужа“) ~ slav. *rē-ka*, lot. *rī-vus*.

Iš Rozwadowski'o la. nésanti lytis **ē-dzēris* (= *ie-dzēris*) jau pateko ī Brugmann'o Gr. II², 2, S.817, iš kur, galima spēti, pasplis ir tolesnai per žmones, nemokančius latviškai!

Locat. sg. *vilkē* galētū būti iš **vilkēn* : vēd. *Varuṇān-ī* f. 'des Váruna Gattin' iš loc.; cf. *Agnāy-ī* 'des Agni Gattin' Brugm., KGr. 384, *Manāv-ī* 'Gattin des Manu' eigr. 'die beim M.' Brugm. KGr. 330, 384, Gr. II², 2, p. 514 ~ ai. *sūrē* duhitā Gr. II², 2, p. 514 : *Naujokie-nē* 'Naujōko pati' < loc. **Naujokie* (cf. *svái-nē* 'свояченица' iš loc. sg. **svoi* 'bei sich': ahd. *swei-n* 'Knecht, Sohn', av. *X'vāē-pa'tiš* 'selbst') : žem. *Paknēnē* 'Pakniēs pati' < loc. sg. *Paknē(i)* [nom. sg. Paknis]. **Vilkēn* (cf. *Varuṇān[-ī]*) būtu iš *vilke* [ochoba = kamienas] + *en*; cf. aind. *kṣām-an* 'auf der Erde' Brugm. Gr. II², 2, p. 727? ?

Veliju daug gēra. Kaz. Būga

[4]

Peterburgas 19²³_{III} 11 m.

Garbus Drauge!

Ačiū už naujas tris Tamstos studijų lankus! Juose irgi randu daug naūja ir žinotina. Tamstos spējimas, kad ne kiekvienas ēu pavirto ī *jau*, man išrodo gana tikru. Galutinam klausimo išrišimui reiktū turēti pilnas žodžių sąrašas su *jau* ir *au*. Tas tai tiesa, kad lyčių su *jau* kur-kas mažiau ne su *au*. Prie *pjaulaī* (: accus. *pjáulus* Vilkaviškis = *pjaulūs* Kvēd.), *kiautai* (: acc. *kiáutus* ~ nom. sg. *kiáutas* Dus., Kvēd., Suv.

Naumiestis) galima būtų dar pridėti : *pliaūtas*, plur. *pliaūtai* Tverēcius ~ *plaūtas*, *plaūtai* Dus. „должея = avilio lenta, durys“, žem. *šiáu-tuvas* „ткацкий членок“, *liáunas*, -à „гибкий“, напр. *liauni pūštai* Kvéd., Šiauliai, Jöniškis = la. *launs*, *žiáunos*, -ñ Dus. „скулы“, *liaukà*, -ðs *liaukq* „волна, didelė banga“ Joniškis, ſiaurės-vakar. žem. *žiaudùs* „супровый“, *jáura* „juodžemys su moliu = pilkoji žemė (= šaltā-žemis)“ Dus., Tverēcius, Linkmenes.

Сл.-балт. этюды 86: žem. *dēvēs* jau K. Jaunius aiškino iš *de-d-vēns = skr. *dadvān* žr. Aist. stud. I 64*.

стр. 90 *Laidaras* [:išz lajdaro Dauk. Būdas 15₂₇, *lajdars* 1. c. 22₃₁, cf. Jušk. žod. I 249a, Dauk. Lietuvos istorija I 189, II 169 : *laidaris* Jušk. žod. I 310 b] тेरа палиудytas su circumflexu : *laīdaras* Jöniškyje (Aist. stud. I 75). *Laidaras* тेरа зinomas latviję pasieniuose. Intonacija rodytų, kad lietuvjai ši žodjį būtų pasiskolinę.

стр. 90. Prūs. *pelanno* ‘очаг’ аš aiškinu iš praprūs. *pelenā* : la iš le < le plg. liet. ryt. *pelenai*.

pr. *assaran* iš pra-prūs. *ezeran* : liet. ryt. (Ašmenos apskritij) *āžaras* greta su žāmē ‘žemė’ (= pr. same V. 24)

pr. *glosano* V. 778 ‘gluodenà’ negalime taisyti į *glodano*, nes skaitymo klaida s š d nelabai тेra galima. Аš skaitau *glosano* : iš pra-prus. *glås-enā*; пalyg. ryt. aug. *sānas* < *sēnas* greta su *dedù vedù nešù* (Dusetų miestelis, Sālakas etc.) : pr. *assanis* V. 14 = осенъ.

Pr. *pelanno* iš *pelenō*, plg. *clattoy* V. 292 < mhd. *klette*, *ladis* V. 56 = *lādas* Dusetų miestelis < *lēdas* Dusetų Pažiegė, *lagno* V. 125 ‘Leber’ = aist. **leknā* Pedersen Kelt. Gr. I 129, 177, *lattako* V. 543 ‘lēd-žinga’ = aist. **leda-takā*, *melato* V. 743 = *meleta* ‘жofна’ Širvydo Dictionarium 457, *pelanne* V. 37 = *pelanai* Dus. < *pelenai* > žem. *pelinai* Kvéd., *pelanno* V. 223 = žem. *pēlins* ‘очаг’ Kvéd. *pēlenas*, *plasmeno* V. 148 : *plāsnas* ‘лētena’ Dievēniškis (Ašmenos apskritij) < *plesnas* = la. *pleksna* ‘das Fussblatt’.

Pr. *au-klextes* V. 280 *klexto* 333, *clenan* 194 (: *klē-tis*), *pellekis* 202 ‘Giebel = aries tecti’ [: vēžys ištišes pelēkq plaūkia Jūžintaĩ : *pēlakas* Dus. < *pēlekas*], *pele-maygis* 713 (cf. *pelē-kautai* ‘pelēms kauti prietaisa=slästai’ Dus.), *pleske* 253 turi e iš ē.

Calene V. 231, *kele-ranko* 303, *sylecke* 575, *scalenix* 703 turi e iš ī : *kalinē*, *keli-rankā* [cf. *nami-sōstas* ‘усадьба’ Linkmenes < *nama-*, *blauzdī-kaulis* Vadōkliai < *blauzdā-*, *šonikaulis* Vadōkliai *šāna-*, prūs. *Crixti Lāiskas* < *kriksti-lāiskas* ~ *kriksata* ‘кrikшtas’], *sili-kē* (: slav. *stlb-db*), *skal-inī-k(a)-s*.

Wilenikis V. 439 пataisytinias yra į *Eidenikis* = *eid-inīka-*.

Iš augščiau pasakytojo aišku, kad Elbingo šnektoje *le* per *le* pavirto į *la* (= *la*). Elbingo šnektoje prieš *e* sukietėjo netikėtai *l*, bet ir *r*, *s* ir *z*.

ře > ře > řa turime: *kraclan* V. 118 = ryt. aug. **krāklai* < *krēklai* ‘krūtys’, *raples* V. 520 = *rāplās* Sālakas < *rēplēs* Jūžintaĩ, *ratinsis* V. 368, 540 = pra-lenk. řeřežb. *Drawine* V. 393 ‘hölzernes Bienenfass’ lygiomis téisémis galéjo kilti ir iš pra-prūs. *drev-inē* [:drēvē ‘дупло’ Kvēdarna, Jöniškis, Salantaĩ] ir iš *drav-inē* : la. *draves* nom. plur. BW. 18360, 2 var. ~ *dravas kuoks* 15729.

se > sa : assanis V. 14 rus. *oceńb, possi-ssawaite* 20 = lie. *pūs-sevaitē* : *Semeno* V. 752 (= *sēmenā* *Debeikiai*) ir *seweynis* V. 229 „*kiaulidė*“ turi ilgą ē. Pra-prūs. *sēv-eina-s* ‘*suīnus*’ [cf. lie. *lap-iēnē* subst. iš adiect. *lap-eina-*]. *Sēv-*: *sū-* ‘*ūc*’ = *bhrēv-* ‘*Brane*’ : *bhrū-*.

Nose-proly V. 86 turi e iš i : *nozy* 85 ‘*nōsis*’ ~ *eīna nōsi-rakas* Dus. ‘nosimi žemę rakdamas, griūdamas’. *Wissene* V. 622 ‘*gaīlis*’ iš **vis-inē* : s.-ind. *višá-* ‘Gift’.

Elbingo šnektojas *ladis* ‘lēdas’, *pelanno* ‘pēlenas’ : *raples* ‘reples’ : *glosano* ‘gluodenā’ : *assaran* ‘ežeras’ same ‘žemė’ nieku nesiskiria nuo liet. augšt. rytiečių Ašmenės ir Trakų apskrities lyčių : *lādas*, *pelanaī*, *rāplēs* (*ragēt*) < *regēti*, *rātas* < *rētas*), *sānas* (< *sēnas*. Mano šnektoje *sēnas*, bet *sanaī*, *sanātuvē*, *sanýbe*), *āžaras*, *žāmē*. Elbingo prūsų šnekta labai yra panaši į lietuvių šnektas pačiuose Lietuvos rytuose netiktais tame, kad *le*, *re*, *se*, *ze* virsta į *la*, *ra*, *sa*, *za*, bet ir tame kad žodžio pradžioje *e-* virsta į *a-*.

e- > a- : 1. addle V. 596 = *āgla* Jöniškis *āglā* Linkmenės < *ēglā* Dus. miest. < *ēglē* Jūžintai = *ēglē*, 2. asy V. 241 : *ažiā*, g. sg. *āžiās* Linkmenes *ažiā*, *āžios* Vilkiškiai < *ežiā*, *ēžios* Dus.; 3. *assaran* V. 60 = *āžaras* Dievėniškis, Merkinė, *āž'eras* Linkmenės < *ēž'eras* Dus., 4. *assegis* V. 572 iš **azigīs* : *ažgūs* Linkmenes iš *ežgūs*. Salakė sako ir *ažgūs* ir *ežgūs* „ēpš“.

Abse V. 606 ‘*ēpušis*, -ies Dus.’, *aliskande* 602 ‘*aliksnis* Dus.’, *aketes* 255 ‘*ekēcios*’, *arelis* 710 ‘*erēlis*’, *assanis* V. 15, *aswinan* 695 ‘*āšvos* pienas’, *alkunis* 110 gali turėti ir aist. *a-*.

Ar-warbs V. 301 ‘*peñ-varas*’ galėtų turėti *ar-* = la. *ar* ‘cum’ (: la. *sa-varas* : dūrių *varaī* „lisztwy“ Kvēd.). *-war-b(a)-s* ‘*-varas*’ : *vāras* ‘kártis tvōrai tvérti’ Dus. dūrių *vāras* ‘jūosta = liszta’ Kv. = *pa-skál-ba* ‘das Gerücht’ Kv.: *pā-skalas* „t. p.“ Dus. *-warbs* nè = *viřbas* (falso Aist. stud. I 139⁹).

Vietoje *alne* V. 647 ‘*Tier*’ drauge su Jauniumi aš skaitau *alue* (cf. Nesselmann Thes. 5. + *Preatue* V. 249) = *alvē*. *Alvē* yra suomiškos kilmės žodis : fin. *alävä* „lebend, lebendig; das Tier“ (~ *elo* ‘das Leben; das Vieh’). Antrą suomiškos kilmės žodį prūsų kalboje turime *kal-ēt* „ein ganz dünne Getränke (Bier)’ Nesselmann Thes. 62 (Provin. iš sen. prūsų kalbos paskölntasis) : fin. *kalja* ‘das Schwach- od. Dünnbier’. *Alue* kilusi yra iš **elvē*.

Aloade V. 541 ‘*Haspe*’ neaiškus savo kilme; jei yra giminė su la. *el-vede* ‘el-výtē’, tad taisytinas yra į *alvade* (del v plg. *vdro* V 667 ‘ūdra’); plg. lie. *al-varas* ‘pervaras’.

Emelno V. 646 ‘*āmalas*’ ir *eskretres* V. 567 ‘*erškētras*’ del nežinomas priežasties turi e- užuot a-. Bè nereikia skaityti **ēmelnā*? Širydo žodžio lyties *emalas* balsio e kokybė nežinoma. Bet plg. la. *āmulis* ‘die Mistel’. *Eskretres* = *eskētrəs* be neturi e-apibendrinto iš mums nepaliudyto **eřsketis* = *éršketis* Kvēd. ‘Dorn’?

Ennoys V. 158 ‘*Fieber*’ yra gal taisytinas į *eynoys* : iš *ein-āis-ə-s* ~ rus. *úneū*; del sufikso plg. *caymoys* V. 105 < **camoys* = *kam-āis[ə]-s* : la. *kamiesis* Lidén Arm. Stud. 30 < aist. **kam-eisis*.

Estur-eyto V. 776 ‘*Eidechse*’ : *ēstūr-* iš **jēstūr-* [cf. *eristian* V. 681 iš *jēra-* = la. *jērs* = lie. *jēras* ‘ягнёнок’ Lazdūnai Dievėniškis] = lenk. *jaszczur* (cf. бориц ≥ lie. *bařstis*).

Ēstūr-eitā sufikso žvilgsniu galime palyginti su : *pra-šal-iētis* „Fremdling“, *gimin-iētis* ‘giminaitis’.

Penpalo V. 770 ‘pùtpela’ aš taisau i *peypalo* [np būtų pavirtęs i mp] ir skaitau tuo pačiu žodžiu, kaip ir lie. *piepala* Baisogala (cf. Aist. stud. I 82²⁴). Aist. lytis *pei-palā* yra kilusi reduplicationis keliu iš šaknies *pel-*: *pelē* ‘мышь = *серая’ gr. πελιδνός πολιός. Del reduplikacijos laipsnio plg.: *vie-versys*, *vle-versio* Debeikiai, Panevėžys ‘жаворонок’ *žie-žulà*, -ōs *žiežulq* Dus. Linkmenys „raudona-spařně Tverěcius“ (toki žuvis), *žle-žirba* ‘искра’, *Sie-sartis*, *iēs Siesartì* ‘речка Цесарка’ Kauno, Viln., Suv. gub. (daug jų yra), la. *Cie-cere*, upė Kurše (: *Kerēs-upis*, upelis Ušpalių par.), *Vei-viržas*, upė Rasėinių apskrity. La. *paī-pala* gali būti lyginama su *gaī-galas*, *vavóras* „žurawina“ (tokios uogos), *žai-žar-ōkas* Jušk. žod. I 649 b. Pra-slav. *per-peloturi* analogišką reduplikaciją su prūsų *werwirsis* V. 733 ‘vie-versys : ve-versys’ Vadokliai : vo-versys, vóversio Vabalniñkas ~ voveřsis Dus. : vie-veřsis Linkmenes [čia ištaria *věveřsīs, kaip ir *děverīs* prie acc. *dieverī*], *var-vór-ykštē* ‘Regenbogen’ Butrimónys ~ *vai-vór-ykštis* Kv. (del suf. plg. *šeimýn-ykštis*, *band-ykštis*).

стр. 92 *šveñdrai* = *švendrai*, acc. *švendrus* Vilkaviškis : *švendré* Dus. (*en* > *in*).

стр. 97 *zāsis* „гусь“ savo ausimis esmi girdėjės kokį 10 kartų Zasečiuose (деп. Засеть, Дятловской < XVI amž. Здетела, Слоним. у.): *zāsis*, *iēs* nom. pl. *zāses*, g. pl. *zāsū*. Zasēciai irgi yra prūsiškas vardas; plg. lie. Жосема, upė Veliuonos apylinkėje (del suf. plg. *Veš-età*, upė tekanti pro Upytę Panevėžio apskr., *Vēretos* upė Ylakių par., XIII–XVII amž. *Dus-età*, upė dabar Šventojo ties Dusetomis)

Pr. *Weware* = *věverīs* *věverī* Tauragnai (Aist. stud. I 62¹⁵), Linkmenes ir vietomis Dusetiškiai (*mānā děverīs* < **dieverīs* kaip *věverīs*).

стр. 99 **drévis* su ilgu ē man nežinoma. *Drěvē* Kv. Jöniškis Salantaï : *drovē drōvē* ‘дупло’ Skäpiškis.

стр. 101 la. *gliēmēzis* del savo galūnės gali būti palygintas su lie. *glēmēzius* Dus. „слизь“ (*siłkēs aptráuktos glēmēžium*).

Стр. 104 Pr. *naw-an(a)-s* I Kat.: *neuw-en-en* II kat. = la. ryt. *slyd-ōna-* BW. 13597, 1 : la. žem. *slid-ena* BW. 13597.

стр. 109 la. *šlau-b-ums* „отлогость“ : + *pa-šliau-nūs* „ukošny“ Jušk. žod. I 557 a ~ la. *likī ragi*, *šlauni sāni* BW. 28923 *slauni sāni* l. c. var., *slauniem sāniem* i. pl. BW. 28956 < *šlau-na-* [> *Šlaūnis*, upė Rietavo par.]?: *kle-v(e)* ~ *k'le-j(e)* > *šlieti šlaūtas* : *kel(e)* > ahd. *hald* ‘geneigt’.

стр. 111 la. *atvēzētiēs*. Тą pat reiškia ir lie. *at-si-vēdēti* Tverěcius.

стр. 121 la. *klaips*. Širvydo *kliepas* „bochen chleba“, kurs negali būti paskolinatas iš хлеб, рода, кад ir la. *klaips* galėtų būti savas žodis. Finų *leipä* tesuprantamas iš lie. *kliepas*, bet ne iš germ. *hlaiba-*.

Стр. 125 *Plirkas* ne iš **plik-sa-s*, bet iš *plik-šas*, plg. *varg-šas*, *gob-šas*, *gud-šas* > *gūcas*, *stit-šas* > *stičas*, *giñt-šas* > *giñčas*, *trid-šas* > *tričas*, *drīb-šas* etc.

Стр. 16 *dumjū* < *dym-*. *Dumjū* gali turėti ir i.-eur. *u*; plg. θύελλα skr. *dhū-ka-s* ‘Wind’.

стр. 18 Greta su *ungurys* (: prūs. *angurjis*) turime ir *ingurys* Dus. Kūpiškis (Aist. stud. I 109) Výžuonos (*in* gali būti ir iš *en*).

Стр. 19 *grumēti* 'гриметь' Kv. гали и турети ир iš i-eur. u; plg. *grūmōti* 'угрожать' Kv.: *gráu-džiu*, *gráusti* 'гриметь': *nu-gramēti* 'провалиться куда с треском' ~ Յօրմի[σω] : *garmē-ti* 'с шумом и треском идти; проваливаться в бездну' = *Յօրմի: *grum-zdžiu* 'угрожаю'.

стр. 32 *vēversys*: *vē*- iš gyvosios kalbos visai nepaliudytas (žr. augščiau). *malatā* Dus., Linkmenes, Jušk. žod. I 426^b 'picus viridis': *meletā* Kvēd., Kurš., Širvydas = *тоното*: *тенето* = *gárbara* 'кудря' : *gerbenē > gerbenētas Dus. 'кудрявый'.

стр. 91 *vēselas* ура nelietuviškas žodis; jis paskolintas iš rus. *вёшало* 'леса, городьба разн. вида для сушки чего-н.'. Paskolintas iš tokios baltarusių snektos, kur š virsta į s : *véšalo* > *vēsalo* > lie. *vēselas*. Del š, ž > s, z plg. skolintinius žodžius : *pazāras* 'пожар' *pazýtkas* 'польза' < *пожитокъ*.

Veliju visokio gero
Kaz. Büga

[5]

Mósēdis (sena-liet. *May-sedis* žr. Bielenstein, Grenzen...)
1911 m. gruodžio mėn. 26 d.

Garbus Drauge!

Ačiū už laiškelį! Maniau, kad prieš kalėdas būsi Tamsta išvažiavęs. Tariausi Tamstą buvus Vilniūje: „Viltyje“ buvo pranešta Tamstą skaitysiant apie baltų kalbas. Tamstos laišką su Mülenbach'o adresu gavau. Kaltas, kad lig šiolei tylėjau.

Jablonskio adresas: Гор. Брест-Литовск, мужская гимназия Преподавателю И. О. Ябл.

Kad *ps* virstų į *pš* dabar ir aš abejoju (cf. *vapsà* ~ *vapsvà*, g. s. *väpsvos* Dus.). Man rodės, kad Dus. *ēpušis*, g. s. *ēpušies* (yra sakoma ir *ēpušē*. Plg. *šerdīs*, *-iēs*, *šérdī* ir *šerdē* Dus.) yra kilusi iš **ēpšis*, g. s. **ēpšeis*. **Ēpšis* gavo u iš *pušls*, *iēs*. *Ēpušis*, ies galėtų kilti ir iš **ēpusis*, ies su š iš *pušis*. Gen. pl. *ēpuš-ū* (~ *puš-ū*) ir *ēpušiū*. *Ēpuš-* iš *ēpus-* (pagal *puš-*) taip sántykiuoja su *eps-* (cf. la. *aps-e*), kaip *els-* (*ełks-nis* < **els-nis*, rus. лешина < *els-*) ir *elus-* (cf. germ. *aluz/s-* rus. ёлха < **elðxa*).

Anykšténai sako *kl'ēvas* (su plačiu e) lygiai taip kaip ir *jēvas*, *jēknos*, *kēvalas*. *l'a* nuo *le* sufikuose atskiria visi rytiečiai augštaičiai : *kēlias*, bet acc. pl. *sáules* v. *sáu-las*. *K'eliāvo* = anyk. kupišk. *keliō^avo^a*. *mēzliava* ~ *gāniava* arba (kitur Dus.) *mēz-l'eva* ~ *gāneva* greta su *devyńi* (d. kietas. Dus.). Kupiškėnai, kurie taria *apjō^ako^a* „ослеп“ **kl'ō^avas* netaria. Kupiškėnų *kl'āvas* arba *kl'ēvas* (kaip ištikrujų yra, šiandie negaliu pasakyti) tesuprantamas iš *kl'ēvas* : a pradėjo virsti į ō tadą kadą jau *l'a* buvo pavirtęs į *l'e*. *Apjō^ako^a* vietoje **apjēko* su *o^a* iš **ō^ako^a*. *Apjākā* (Dus.) su a iš ākā arba iš pradusetiškio praes. *apjankū* (> **apjunkū*) : rytiečiai *jan* mokėjo atskirti nuo *en* : *veřpja-n-ti* > *veřpjunt* Dus. *veřkja-n-ti* > *verkiunt* Dus., bet *sarbintà* iš *serbentà* 'смородина'.

Gretą su *apjākā* dusetiškiai sako *jēvas*, *jēknās* (kai kas pasāko ir *ēknās*, net ir *āknās*) : e ne platus ir ne siauras. *Jēvas* ir *jēknās* gali turēti i.-eur. e. Gretą su *kl'ēvas*

dusetiškai tesako *kel'āvā* (važ'avā etc.), kur 'ā vietoje laukiamojo 'e iš infin. *kel'áutē* (t vidutinio kietumo), fut. *kel'áusu*. Tvirtapradis 'a nevirsta į 'e :jái d. s. fem., jám d. s. msc. šiái ~ šiám Dus., arkliám d. pl. Jái, bet vāl'ei Dus. Accus. pl. val'ās, dvasiās, nom. sg. valiā dvasiā Dus. *Gāneva* Dus. (n minkštasis).

(„Néra kas dārq“ yra nom. pl. part. nuo *darqs*. Cf. „néra kas dārqs“.

Ciltas Linkmenysė nesako: taip sako aplink Kačtanėnus ir t. *āgla* yra *'āglā*: abudu a vienodo ilgumo (средней долготы). *Prāšam* néra lygus ir Linkmenyse su „mes (búlbas) *kāsam* ‘копаем’ : *prāšām* (ā vidutinio ilgumo), bet *kāsām*.

Linkmeniškių g. s. *šīrdēs* kaip rodo Tverēčiaus parapijos *šīrdēs* (gretą su *pírciēs* „pirtiēs“) gali turėti baltišką -es; cf. Daukšos *þirdēs*.

Ką Bezzengerber'is sako apie Trautmann'o gramatiką, aš nieko nežinau: šios recenzijos neteko skaityti.

Tokie būdvardžiai (adjectiva), kaip la. *led-uoja-* 'ledinis' BW. 13268¹, 25 var., *celm-uoja-* 'celmuota-' BW. 19604 var., *dūm-uoja-* 'dūmuota-' BW. 14594, *naiz-uoja-* 'niežuotas' BW. 16278, *diev-uoja-* 'deivotas = geras' BW. 12409, 1, néra buvę svetimi kitą kartą ir lietuvų kalbai. Sufiksą *-uoja-* aš tuō tárpu terandu vietas vardę *Kaln-uoja-i* (Prūsų Lietuva) = ž. *Kaln-ūjai* (Rasėinių apskr., kur sako *dūna* < *dúona*).

Kaln-uo-ta-s : **Kaln-uo-ja-s* = *apyn-ó-ta-s* 'хмельник' Kvēd. Riet. : *apyn-ó-ja-s* 't. p.' Mósēdis, Salantaī (tarmiškai: *apynuos*, g. sg. *apynúoję*).

Jei *ruinis*, *rūišis* iš ie. **rōinos*, *(w)rōikos, taip kaip tadą suprasti *várna* gretą *vařnas*? Lig šiolei mókslininkai tetvirtino, kad *várna* esanti ie. **wōrnā* (,bet **wōrnōs*); plg. *vilkē* gretą su *vilkas* : ie. *wlkʷyē*, bet *wlkʷos*.

Cf. *zuikē* 'зайчиха' prie *zuikis*. La. *astuotais*, kaip rodo telšiškių žemaičių *āštōnc* (őn nevisai ilgas), g. s. *aštōnta* (őn visai ilgas), bus kilęs ne iš pra-la **astuontas*, bet iš **astantas*. Telšiškių *āštōne* (главное ударение на первом слоге. Mósēdis, Skuðdas, Salantaī), kaip rodo *dūmblos* „duimbłas“, *sunķōs* „sunkùs“ (pirmasis kirtis stipresnis), tegalėjo kilti iš **aštañtas*; plg. *rōnkà*, acc. s. *rōnka*, *dōngōs* 'dangùs', *krōnta* „берег, kraňtas“, *pa-šōnkōs* 'agilis'.

Žemaičių *aštañtas* drauge su la. *astuotais* rodo, kad ie. „ō + n + Cons“ jau baltų prokalbėje turėjo pavirsti į „ō + n + Cons“, iš kur „ā + n + Cons“. La. dial. **astūtaš* ir lie. augšt. *aštuñtas* yra naujadarai iš *astuoni* = *aštuoni*. *Aštañtas* + *aštuoni* > **aštūontas* > **aštūntas* > *aštuñtas*.

Vilkui < **wlkʷōy* : *vilkais* < **wlkʷōj̃s* = *tū* 'τῶν' < **tōm* : *aštañtas* < **oktōntos*. Kad s. -ind. *výkāiš* būtų **wlkʷāis* negalimas daiktas parodyti. Skaityti λύχοις naujadaru dėl baltų tariamojo **vilkāis* < **wlkʷāis* néra pakankamo pāgrindo.

Aštañtas drauge su *várna* rodo, kad *ruinas*, *rūišas* negali turėti *ui* iš i.-eur. *ōi*.

La. gen. pl. *tuō*, **vilkuò* > *vilku* ar ne bus tikt kilę iš prala. **tañ* **vilkān?* **Tan* 'τῶν': *tū* < **tuñ* < **tuon̄* = *výrai* d. s. Debeikiai Vabalniñkas (Jaūnus) : *výrui* < **výruoi*.

Ar la. *tuō* 'τῶν' yra iš **tuon̄* su išnykusiu n prieš sutrumpéjimą *uon* į *un*? Latvju dial. *astūtaš* rodytų, kad *uon* būtų sutrumpéjės prieš *an*, *un* etc. pavirstant į *uo*, *ū* etc.

Kaip tatai Tamstai rodosi?

Straipsnio apie kuršius aš labai laukiu. Tasai klausymas man labai rūpi ir esmi pats ši-tą surinkęs. *Valtaiki* etc. gali būti vietoje **Valtaiti* (pro **Valtaishi*, kaip ir žem.

jaunēkātē ‘jaunikāčiai’). Ar Kuršo latvajai gretā su *pairīt* ‘parīt’ sako ir *muims < mums* (žem. acc. pl. *mōñis*, i. pl. *mōñis* : *i* ankštas ir *m̄* prieš *i* minkštas). Ar tamsta tokius žodžius kaip la. *sklidēt* skaitai kuršumais (*cursismus*)?

Vienas antras žodis telšiškių žemaičių su *ui* galėtų būti kuršių palaikos. Plg. *paukštūtis* Mósėdis, Ylakiai. *Kuīsis* ‘komap’ (-i- ankštas. *Kártēs* ‘kártis, ies’ – *i* atviras = ē) Mósėdis, Skuôdas, Salantaī = prūs. *cussis*. Prūsų lietuvjų Ness. Wb. 302 *pukýs* nuo Klaipėdos ir Kōpų (Nehrung) kuršių gautas? = *pukýs* Tilžéje = *pōukis* < *puōkis* m. Salantaī. Prūsų lietuvjų *rūinis* ‘tюленъ’ < Kōpų ir Klaipėdos kuršių **rūnis* < **ruo^lnis* = *ruonis*. *Šliužis* PFB. LXVI 231 – telšiškių žem. < kurš. **šlu^lzis*, g. s. **šlu^lža* = **šluzis* : *šliūžas* ‘konēk’ Ds.

Kad visi štiežodžiai su *ui* būtu „kuršių“ liekanos, aš neesmi tikras. *Kuīsis* sako ir aplink Saločiūs (Panevėžio apskr.) ant Mūšōs ne pertoli nuo Baūskės. Su *paukštūtis* gal palyginti miestelio vardą *Meszkucie* (Šiaulių apskr. tiesiai į pietus nuo Mintaujōs) – *Meškùičiai* < **meškūtis* ‘медвежонок’. *Puikýs*, *rūinis* ir *šliužis* galėtų būti kuršių žodžiai : juos tepažista kuršių kaimynai.

Kuršių kalbos liekanų Mosėdžio apylinkėje, gal, ir yra, bet man dar nesisekė suvoki : labai retai tetenka susieiti su žemaičiais. Noriu atvažiuoti būsimają vasarą. Turėdamas daugiau atliekamo laiko, daugiau ir patirsiu. Čia yra keletas ypatingu šnekto. Mósedyje sako: *őužóuls* ‘ąžuolas’ (antrasis óu yra tvirtapradis – gestossen – ir beveik tokio pat ilgumo kaip ir pirmasis), *žőusēs*, g. s. *žōùsēis* (pirmasis kirtis kad ir trumpas, bet svarbesnis) „žąsis, žąsiės“, *žōùsū* „žąsū“, *výru*, „výrū“ (*u* ankštas : bet *dō* *výrō* – *u* atviras), *kōu* „kā“, *ānōu* „anā“.

Salantuose sako: *őžóuls*, *žōsēs* (*ő* beveik ilgas, bet ne toks ilgumo kaip accus. žōši : *i* ankštas), g. s. *žōsēis* (*ő* vidutinio, jei netrumpas, ilgumo), *žōsūm*, *výru* (bet *dō* *výrō*), *kōn*, *ānōn*.

Telšiškiai žemaičiai turi dvejopus trumpuosis *u* ir *i* : ankštą (uzkoe) ir platū (širokoe) arba atvirą (otkrytoe) [aš rašau : *u* ir *ő*, *i* ir ē]. Mósediškiai, Salantiškiai sako:

sūnōs n. s. *dō súnō*, *tr̄is súnus* acc. pl. *dōgnōs*, „dūgnas“ (*ő* vidutinio ilgumo), *dō dōgnō*, *tr̄is dōgnūs tō* ‘ты’, *sō* ‘sù, c’ *nō*, „nunc“, *tūs* „tex, tuōs“, *ānūs* acc. pl. *šiūs* acc. pl.

šēs ‘съ’ bet *ši* ‘си’ *ākēs* „глаз“, bet *ākis* n. pl. *ākis* ac. pl., *āki* acc. sg.

ākē i. sg., *dvē ākē*

āš tōriō, *tō tōri* (reflexivum *tō tōrýs*)

it, *ikī*, *lig*, *nō-ǵi* v. *nō-ǵis* ‘nunc’

Ankštieji *u* ir *i* yra kilę iš baltiškųjų ū ir ī.

tūs výrus < balt. **tūs výrūs*

vēsūs súnus < *visūs stñtūs*

(*dō*) *súnō* yra naujadaras pagal (*dō*) *vérgō*; cf. nom. pl. *súnā* (*ā* ilgesnis kaip ū) ir kaip *vergā*.

Acc. sg. *súnō* yra naujadaras vietoje *súnu*, kaip kad sakęs yra Daukantas. Daukantas visad rašo: *sunu*, *alu*, *mīdu*, *medu*, *qmžiu*, bet *dō sunō*, *medómi* etc. Accus. sg. *súnō* turi ó vietoje *u* iš i. sg. *sō súnō*, n. ac. du. *dō súnō*. Prie accus. sg. *āki* yra i. sg. *sō akē* [pirmasis kirtis peršoko ant praepositios] n. du. *dvē ākē*.

tō, sō, nō yra baltų *tū, sū, nū*. *šī* = la. *šī* : gr. *τ* slav. *cu.*
bet *šēs* = la. *šis*

ākis n. pl. < **ākīs*, *ākis* acc. pl. < **akīs*, *āki* acc. sg. < **ākī* < *ākī*. *sō akē* = Dus. *sū akī* < **akeń* (pagal *saulē*, *pelē*).

(dvē) *ākē* iš balt. (dvei) **akei* vetejoje **akf* pagal **dvei pelei*.

tō tōrī < *turī* : reflexivum *tō tōrýs*. Gretą su *súnō* sako ir *sūnōmī* < **sūnū-mī*. Accus. pl. ir i. pl. *mōmīs jōmīs* < *mumīs jumīs* : ryt. augšt. *mumī jumī* acc. et i. pl. I. sg. *mōnē-nī*, i. pl. *trēmēs* ‘tremēj’.

Acc. sg. *mōnī*, *tāvī*, *sāvī* = rytiečių augšt. (Dus. etc.) *manī*, *tavī*, *savī* < *manī* etc.; cf. acc. pl. *mumī* „mūs“, *jumī* „jūs“.

Lig proklizyje iš *lýg*.

it asimiliacijos keliu iš **ēti* (cf. *iti-n* geras) < **itī* (cf. Kvėdarniškių *tý-toks* „BOT ka-koj“), kaip *ikī* iš *ēkī* < **ikī*.

nō-ģī cf. Dus. *argī* < **ar-gī*.

Žemaičių prokalbėjė žodžių galė tebebuvo dar ilgi netiktais ū, ī, bet iš ā, ē. Žem. *várna*, bet nom. sg. neutr. *pērmō* ‘prежде’ = Dus. *pirmā*, *mōn* če *līnksmō* (ne **līnksmō*, jei būtų u-kamienis žodis) gretą su nom. sg. fm. *līnksmā*. Nom. pl. *kātēs* iš **kātīs* (cf. *sáulē* ~ *pēliē*), bet accus. pl. *kātēs* < **katēs*.

Accus. sg. *várna*, *šāka*, bet i. sg. *várno*, *šákō*. Cf. augšt. *várnā/ū* : *várnā/ū*.

-ēn, -ēn̄ duoda vienodai -ē : *sáulē* acc. et i. sg., *pēlē* acc. *pēlē* i. sg. In accusativo sg. telš. žemaičiai turi -ē o ne -e delto kad dviskiemenuose tri- etc. žodžiuose kiekvienas -e pavirto į -ē (atvirą -i). Plg. voc. sg. *vyrē*, *Déivē*; *estē* 2 pl. praes. (pas. Valančiauską) *nebē-bōva* (ð vidutinio ilgumo).

Iš kelių šitų brükšnių Tamsta gali numanyti, kaip yra svarbos baltų lyginamajam kalbomokslui Telšių padangės šnekto.

Mósedy sako: *kēistē* ‘kičsti, menyti’, *tēistē* ‘stlatty, tiesti’ ir *tēistē* „tynutъ, těsti“.

Salantuosė sako: *kēistē*, *tēistē*, bet *tēstē*. *Kēisōs*, g. s. *kēisa* ‘kóčka, késas’ Mos. = *kēsōs*, *kēsa* Salanta. *tēivs*, fem. *tēivā* Mos. = *tēvs*, f. *tēvā* Salantai = *tēnvs*, *tēnvā* Kvėdarna = la. *tievs*.

Telšiškiai žemaičiai latvijų žemę vadina *Kōršōs*, g. sg. *Kōršā*, o jos gyventojus *kōršēnīks*, plur. *kōršēnīkā*. *Kuřas* ~ *kuřininkas*.

Mósédžio, Salantų žemaičiai pažista sekančius *Kuřšo* miestelius:

Grōmsc, g. s. *Grōmza* = vok. *Gramsden*.

Nýgrōnc, g. s. *Nýgrōnda* = ” Niegranden ”

Vuožpōtīs msc. < **Ózputīs* < pra – žem. **Āzputīs*

= kurš. *Āz-putis* „Aizpute/is“.

Buotę, dvaras = vok. *Bahten*.

Vērga < pra-žem. *Virga* = kurš. *Virga*

Páur-ōpē, miestas ~ (Rucavos dalis?)

Lēipúojē, loc. s. *Lēipúojiē* = kurš. *Liepāja* Mósédžio upė vadinas *Bārtōva* < *Bártuva*. Kokią intonaciją turi kuršių tarmėje?

Telšiškių žemaičių Rygōs vardas *Rīngā*, g. *Rīnguōs*, acc. *Rīnga* (in accus. īl- gesnis nekaip īl in nom.) regimai yra kuršių žodis. *Kuřsių Riñga* > žem. *Ringā*. Žemgalį *Rīga* > aug. *Rygā*.

Kuldīga „Goldingen“ dar XVI amžiūje (žr. Спрогис словарь др. жемайтской земли) lietuviškai tebesivadino *Kuldinga*.

Москвá lietuvjú kalboje (Dus. Mósédis) virsta į *Maksvà : sk + Cons.* > *ks + Cons.* -*isk-* > -*išk-* (B Sl.-балт. эт. 54 сл.): *twiška* „es blitzet, leuchtet“ Mielcke L.-d. Wb. 304, *blyškēti* „funkeln, schimmern, glänzen“ l. c.¹²⁹, *wikþwa* „roth klein Gras, Spitzgras“ l. c. 329 ~ *wikþris* m. ‘Schnittgras’ l. c. 329 iš **višk-và* ~ **višk-r̄ls*. Dus. *viksvà* yra naujadaras (~ **visk-và* : **viskā* = *vaps-và* : *vapsà*). **Viskā* yra vietoje **viškà* su -s iš gretyminės lyties *vizgà* Kvéd.

Po kitų balsių (ne *i*) *sk* nevirsta į šk; plg. *vóskurnoti*, *èskà*, *prëskas*, *plëské*, *maskatoti*, *lãskana*, *lùskis* etc.

-*sk + Cons.* turėjo pavirsti į -*ks + Cons.* Šisai -*ks-* kaip ir i.-eur. -*ks-* turėjo pavirsti į -*kš-*.

Träškana Dus. su š iš *trëkšti* < **trëks-tei* < **trësk-tei* (lenk. *trzaska*).

Pùkšlë pà-pauškas (: lenk. *pysk*) ~ *pükšt* < **pùsk-ti*

Taùkšti „болтать“ : *taùzyti*

tëkšti ~ *täškas*. *trùkšt* ~ *trùška* 3 praes. (τερύσκω) *pliaùkšti* : lenk. *pluskać*.

Sermùkšnis msc. gali būti kilęs iš prabalt. *šermusk-n̄ls* : slav. -*oxa* < -*us-ā*.

Dus. *aliksnys* ‘ольха’ tegali būti iš **alìs-nis* : iš *alisk-nis* būtų **alikšnis*.

**Alis-nis* ~ ольха: prūsų *alis-k-andē* = slav. *čermox-a* < -*us-ā* : **šermus-k-nis*= *úos-is* : germ. *as-ka-*.

Rezgù ~ *rëgztis* m. cf. lat. *res[c]-tis*. *Mezgù* ~ *megztuvē* Ds.

Veizd-eti (cf. *der-ëti* > *der-lùs*, *tùk-ti* > *tuk-lùs*, *jemù* > **pa-jem-lùs* > *pajemb-lùs* Kv.) : **veizd-lùs*. d prieš l virsta į g (lenk. *handlować* > Dus. *angliavóti*) : **veizd-lùs* > **veizglùs*. Iš **veizglùs* metatezies keliu gimė *veigzlùs* РФВ.

Slav. -*skn-* > -*sn-*, o baltų > -*ksn-*, iš kur -*kšn-*: Бльс[к]иже ~ lie. *blikšnóti*.

не отъ-рѣшаєтъ ли своего волоу ли осъла отъ ъсліи і ведъ напаѣтъ.

Zogr. Leskien Hd.⁴193 = *atā-riša* Ds.

разд-рѣшити... отъ жзы

= iš-*raišyti*. Ср. Слав.-балт. эт. 69¹.

Rus. муж-ило : муж-[ы]ло РФВ LXV 402 = prūs. *krup-eyle* : s.-lie. *deiv-ila-s*, „dieváitis, идол“.

Ц.-сл. агн-ицъ : агн-ицъ = lenk. dial. *pal-ic* : *pal-ec*, *palca* = *jaun-eika* „младший брат“ : *jaun-ikis* = *júod-eikis* „чорный кровяной суп“ Lìmkmenes : *juod-ikis* „pinigo vardas“ = *Nam-eikis* pavardė : *Nam-ikas* ‘t. p.’.

Бр. короба : вр. кóроб = ворóна : вóрон.

Skr. *kljuna* ‘Art Haken, Krampe’ : *kljún* ‘etwas gebogenes, krummes’ Berneker SEW. 529 = *kl'éiva* „кривоногий“ : *kl'éivas* adiect. = *kváisa* ‘дурак’ : *kvaíšas* ‘*kvaílas*’.

Вр. волóча ‘человек шляющийся без дела’ Даль I³ 581: *волокý* = la. *luð-ža* : lie. *lendù*.

Bëgtē (*bëgti*) cf. δρόμῳ θεῖν ‘laufen’, бегом бежать ура i. sg. iš **bëg-t̄ē* (Duse-tiskiai tako *bëgti bëgu*); plg. Širvydo (Dictionary 1713 m.): *plakte* „chłosta“ 25^b (~ *plaktē plakù*), *sutekte* 44^a, *wogte* 110^b (~ *vogtē pāvogē*), *gultē* 131^a (~ *gultē gùla*), *patepte* 252^b (~ *teptē tēpa*).

La. ryt. *olūts* turi *l* iš *v*; plg. *āt-luša* Kvēd. iš **āt-vuša* vietoje *āt-uša* (ir taip sako) su *v* iš *āt-vaša* 'la. atvase'; Telšių par. *võnšös*, g. *võnša* > ryt. aug. **vüšas*, iš kur *lūšas* (Vadokliai) gretą su *ūšas*, *vañzdis* > ryt. aug. **vuñzdys* > *luñzdys* Dus. Kamajai.

Tekē-ti : *tekē-stos*, *ěstę* „выход замуж“ Līnkmenes = ženīties < жени-ться: ženī-stos Līnkmenes ‘женитьба’ = germ. *þevanō-n* „дienen“: *þevanō-sta* m. n. „Dienst“ Fick III⁴ 177.

Šį rudenį buvau Ciskodo parapijoje (12 vařtų nuo Rēzknės – Режица) tyrinėtų lietuvų kolonijos. Betyrinėdamas lietuvų šnektą, ši tą uzsirašinėjau ir latviška. Šitai keletas pavyzdžių (ar gerai nugirdau, galvōs negaliu dėti): *mārga* „зрелая девушка, nuo pirmosios antdrapānēs (menstruatio)“, *mirdzinuot* ‘lynóti’, *leitiňš kai mygla slacīnuōj, patmal'as* ‘мельница’, vietų varda ~ *Cyskods, Vil'āni, nu, Gal'āni, -nu, Varkl'uōni, -nu, Rykova, Bykova, Drycāni, nu, Malnova, Lubuons* – ežeras, *dīnduōrzs* ~ *klāvs, Vuōrkova, Raznas azars, Malta*s upé, ai vanagi, vanadženī! voc. (dainoje), *pynu, pylns, zeml'i* ‘žemaî’, *myl'ti, aviša* ‘aviëtē’, *šeňi laiki*, bet vacs *cylvāks; maňy muni kumelēni, kai yudeňa vogul'ēni*; gen. pl. *zùsu, ziv-u; syvāns*, bet *šiveňeňiš, šiveňu jīmt, pyrmu dīn l'audavēna, caturdīn, sasdīn, ovu boltas kuojas, lyku lyku gal'veňā* (sc. vaiňucēni), *meita dzaltuoňim motim, munu vaiňuku atpakal' atnas. Kur lyki vaiňuku? lyku... kliepī. Naišu tauťeňuos bez buol'ēna. Natak spūl'eite, bez skrīmesteňa. garvilce* ‘радуга’, *carmuška* (= Rēzknėje čermyuška), *džil'tenę, kuðrmi* „trobesŷs, здание“ iš pralatv. **kārmi* < pra-rus. *хорми „хоромы“.

Ciskode tebuvau keturias dienas. Akcento kaip reikiant neturėjau kada išmokti. Tuotarpu man daugiau rūpėjo lietuvų, ne latvų tarmės. Ir latvų ir lietuvų tarmė pa-sirodė man labai akyvos: žadu dar važiuoti kitą kartą.

Dar apie kuršiūs.

Svarbjausiosias kuršių kalbos ypatybes randame žodyje **Santace* = lie. *san-takŷs* : up de beke *Sentatze*, dar komt twe beken tosamende 1422 m. Bielenstein Grenzen 452.

kurš. bruk *Bente-pürge* 1422. 1. c. (eyn brok *Sate-purwe* 1439 1. c. 455.

kurš. up de brugge *Grynde* 1422 m. 1. c. 452 : lie. *grind-inŷs* ~ la. zemg. *grīda*.

kurš. *Kandamer* Vytzen sture 1. c. 453.

kurš. *Cantimas* 1387 1. c. 450, 1439 1. c. 455 ~ *Cantyn* 1290 1. c. 440.

kurš. *Mames-pintes* 1. c. 477 ~ prūs. *pintis* ‘kēlias’?

kurš. *Svente* Gesinde-Namen unter Zabeln und unter Matkuln (beide unfern der unteren Aban) 1. c. 344.

kurš. *Dzinterē* 1. c. 282²¹⁸ : lie. *Gintara*, upē.

{ beke *Zynthere* 480

kurš. *Wanderen* 1253 m. 1. c. 233.

kurš. *Stembre* 1386 1. c. 450 : la. zemg. *stièbrs* ‘Halm’ ~ žem. *steñbrai* „вид камыша“ Mosēdis.

kurš. *Venzava* 1. c. 195. 198.

Kuršių *Alš-vanga* (Biel. Grenzen 206) yra kilusi iš *Alšu vanga : *Alšu iš *alš(í)-juo „alksniu“. Alšu : *alsnis (> al'ksnis) = krāšu Biel. Lett. Spr. II 4 : krāsni-, cf. g. pl. zvaižu l. c. II 32 ~ *zvaizne.

Kurš. *Alšu muiža* = *Alksnių* (dvaras).

Kurš. *Ievanga* bus *Iev-vanga* iš ižvu vanga.

Kaip Tamstai rodosi, ar yra kas keltiška baltų žemėje, kaip kad nori A. Šachmatov'as (AfSPh. XXXIII 51 ff.)

Aš nieko keltiška nerandu tarp kitų ir sekančiuose varduose: *Nē-munas* l. c. 77 (plg. ož. *Муна* ~ застенок По-муне netoli nuo Dykšnýkšcio ežero ir Dysnōs upės. Svenčionių apskr. Cf. *He-varða* : *Várd-uvos* upė ties Alsēdžiais = *he-veða*: *Beð-epa* prūs. *Wedera Wedir* lacus Ness. = *Ne-véžis* : *Véžio* upė Kvēd. p. *He-koua* > > žem. *Nakačia* (čia sako *na-žináu*) : *Kom-pa* = *He-mokuma* ožero : Makštys ež.), *Lūchesa* l. c. 79 = *Laukesà* Dauguvos intakas ties Gryvą, la. *Rīga* l. c. 81 = *rīnga* ~ *Ringys* upelė ties Ušpāliais.

Gal dar liksiu Mosėdyje. Prašau rašyti tuo pačiu adresu.

Linkiu viso gera Tamstai del ateinančių Naujųjų Metų.

Lieku su pagarbą
Tamstos Kazimieras Būga.

[6]

Mósėdis. 1912 m. sausio mén. 8 (21) d.

Garbus Drauge!

Dusetiškių – kupiškėnų *kl'ēvas* man tesuprantamas iš pra-lie. *kl'āvas*; plg. la. *klava*. Iš pra-lie. **klēvas* Dusetosę reiktu laukti **klēvas*, Kūpiškyje – **klāvas*. Kaip ištaria Dusetosę, Kup. *lēpinu*, (*iš*)*lēpęs*, tuo tarpu negaliu pasakyti (nebeatmenu).

Dusetiškiai sako: *lēkia*, *slēgia*, *plēšia*, *lēsa*, *lēdas*, *pleksta*, *kletys* n. pl., *glēbjā* g. s., *lēidžiu*, *plāišet*, bet *lēpšys* 'toks grybas', *tāvo aūsys* *nu-l'ēpe* (= 'nuliňke') *kaip kiaūlēs* ~ *l'ēpstū l'ēpti*, *l'ēpstū juokù* 'sukrintù juokù, nesituriu juoku' (cf. *leipti* pas Jušk. žod. I 422^b, 500^b), *bl'ēdis*, -ies „szkoda“ (cf. Lxp. 208₁₂), *gl'ēizoti* „peckać“ Linkmenysę.

Bl'ēdis, regimai, yra latviškos kilmės žodis.

Del intonacijos kaitaliojimos (*várna* : *vařnas*) galima palyginti ir seką pavyzdžiai:

prūsas ~ fem. *prūsē* Kvēd. Rietavas

kaimýnas ~ fem. *kaimýné* „ „ „ , cf. Vieksnių par. žemaičių *daktars* ~ fem. *daktarė* „доктор (женщина)“.

Telšiškių *āštōnc*, jei yra iš **aštountas*, būtų paskesniai kilęs kaip gen. pl. *výru* (su ankštu *u*) < **vyrų* < **vyrūn* < **vyruron*. *Āštōnc* būtų lágintinas (bet ne lágus!) telšiškių lýchiai *vēnc* (g. s. *vēina*) „vienas“ [é ne nosinis, t. y. ne **vēnc!*]. Telšiškiai žemaičiai sako *āštōunė*.

Telš. žem. acc. pl. *tūs výrus*, kaip ir Tamsta, dabar aiškinu iš **tūns výrups* [cf. gen. pl. Mósédžio šnekto: *tū výru* gretą su nom. du. *tōu-dō výrō*] < **tūons výruons*. Acc. pl. telš. *pěktūs výrus* : raséiniškių žemaičių (Kvėd. Riet.) *pěktūns-ōs* [Rasein. žemaičių nebeskiria trumpujų *u ~ ō*, *i ~ ē*] výrōs.

Pěktās mergās Kv. : *pěktōns-es* m. Kv. = *pěktōs výrōs* Kv. : *pěktōns-ōs* v. Kv. Telšiškiai žem. tesako *pěktūos-es* (múotéris) < *piktōs-ias*; cf. Dus. *piktās-ias*. Telšiškių žemaičių acc. pl. *pěktūsius* būtų iš **pěktūnsius*; plg. telš. žem. *skūstē* < *skūsti*.

Tokiu būdu pasirodo, kad ū-kamienių žodžių kitą kartą turēta in acc. pl. dvejokią galūnę: *-ōs* ir *-ōns*.

Acc. pl. telš. *tūs výrus* ir gen. pl. *výru* rodo, kad *āštōnc* negali būti kilęs iš **aštuontas*. Iš **aštōunc* (būtų labai nesenas naujadaras) galėjo kilti *āštōnc* : **aštōunc* > **aštōnc* [plg. *kās vēn* iš **vēin* < **vēinō* ntr. (cf. telš. žem. neutr. *trūmpō*) < **vēinā*] > *āštōnc*; cf. dat du. *dōm výrōm* < **dōum*.

Lie. *kuodēlis*, man rodos, yra rusų kilmės žodis (cf. žem. *póukā* < rus. *nyx*. Dėl *uo* plg. la. *duoma*, *kuoma* etc.). Suomų žodži *kuontalo* Mikkola skaito rusišku, bet jis galėtų būti ir baltiškas. Jei *kuontalo* būtų baltų žodis, tai iš jo galima būtų išvesti, kad baltų prokalbėje tebebuvo *ān + Cons.* nesumišęs su *ōn + Cons.*

Balt. *kānd-* > f. *kuont-alō* : Daukanto accus. sg. fem. *anq tā* [prie msc. *anou*, *tou*. Prasmą lotinū kalbôs... Petrapilie 1837 p. 19. Daukantas visuose savo raštuose skiria *tā*, t. y. *tā*, nuo *tou*] < **anān *tān* : *tūs* < **tōns* : *vilkui* : ž. *výru* : *pūlti*.

Vša tatai turint omenyje, nebus negalimas daiktas ir *-ui-* vesti iš *-uoi-* < i.-eur. *-ōi-*. Lie. *lūina* PFB. LXVI 225 galėtų būti kilęs iš i.-eur. *lōinā* : kelt. *leino-*; plg. ką sako Bezzenb. KZ. XLIV 309 (gavau skaityti Vilniuje Mokslo Draugijoje).

Be ne bus *sluñkīus* „der Schleicher“ iš **slōnk-*? *Sluñkīus* < **slōnk-* : *slañkīus* < *slōnk-*: *slenkù* = la. *kluinis* : la. *klainis* cf. BW. 29840 : *kleinis* „кривоногий“ BW. 11308 var. = la. *kruilis* : **kraulīs* : *kreilis* PFB. LXVI 222 = *luitas* l. c. 226 : *laītas* : *liēti* l. c. 227 = *muitā* : *maitā* : *meit̄-kaulis* = *puišos* : *paišos* : *piēšos*. = *tūlp-in-ti* Jušk. ž. I 554^a : *talp-inti* : *telpù* = *ī-tumpas* (Kurš. skliauštuvose) : *tampaū* : *teñpti* = la. *tumsa* : lie. *tamsa* : *tēmti*.

Kláusymas apie *-ōi-* man dar néra aiškus. Iš i.-eur. *ōu*, rodosi, reikštų laukti *ū* : *ōu* > **uou* > *uu* (cf. *uoi* > *ui*) > *ū*; plg. *pa-laid-uonas* (cf. Lxp. 70₇. Širvydo Dict. 9, 165, 277, 359 – *pałayduo*) ir *pa-laidūnas* < *-*ōunos*? *Palaid-uōs* < **palaiduo[u]n*, bet g. s. **palaidōun-ēs* > **palaidūn-*?

Lybjų *mändrōks*, *kill*, *lōiga*, *kōidas* negali būti žemaitiškos kilmės, nes Bielensteino liudijimu (Die Grenzen) lybjai nebuvo kaimynais žemaičiams : lybiški vietų vardai lig Graždo neprieiną. Lyb. *lōiga*, *kōidas* turi būti kuršių žodžiais. Lybjų *ōi* būtų iš kuršių *ēi* (, kaip ir telšiškių žemaičių).

Be ne bus kuršiai sulatvėjė žemaičiai? Lybjų *kill* = la. *dziļna* rodytų, kad lybjai būtų su kuršiais – žemaičiais susidūrę dar prieš sulatvėjimą.

Visi rytų lietuvjai tepažsta *kiškī* (Salōčiai Panevėžio apskr., Dus., Širvydas). Telšiškiai, raséiniškiai žemaičiai, vakariečiai augštaičiai (Tilžé, S. Naumiestis) sako *zuikis*. *Zuikis* galėtų būti kuršių žodis **zuojekias*. Iš **zuojekio* žemaičių tarmėje turėjo kilti **zuojikys* : e be kirčio duoda *i ~ telš. öudēgā* = ras. *ūdēgā* etc. iš *uodigā* <

uodegā. Trējetas > žem. **trējits* > *trēits* > *trēc* „тройка“ (Mos. Salantaī). **Zuōjikys* > **zōujikys* > **zōu[j]ikys* > *zōikýs* (kaip kad ištar Mósédiškiai, Salantiskiai žemaičiai) > tilž. *zuikis*.

Tverečiūjė, rodosi, i. sg. *sù šírdziu*, kaip kad sako kai-kurie ir Dusetose — *šírdžiu*.

Telšiškių žemaičių acc. sg. iš *výrs* yra *výra*, bet i. sg. fem. *sō bōrnō*. Del to skičto plg. Dus. *výrū*, bet *sù búrnū*, Suvalkų Naumiesčio, Virbāliaus (Вержболово) — *výrā*, *sù bùrnā*.

Ar ne galima būtū gauti Dzimtenės Vēstnesio, kur Tamsta rašei apie Šachmatovo keltus?

Aistere be néra Aistar-? plg. *Aistar-nieki* BW. 12684 (Rāvā).

Tuos-mare BW. 9593 (ant ežero kranto) pirmają savo dalimi yra giminė su upės vardu *Tuos-ele* (leipus Nīcas Bārtavas pieteka. Konverzacijas Wārdnica 279). Antrajā savo dalimi *Tuos-mare* yra lygintina su la. miesto vardu *Palc-mare* (Konv. vārdn. 667) ant *Palcēs* (Gaujas pieteka) upės kranto : lie. *Žiž[ma]-māriai*, miest. Trakų apskr., *Žižmariškiai*, káimas Vabalniñko par. ~ plg. *Žižmā*, 1) upė Kuršenų Trýškių par., 2) Gaujos intakas Dievěniškio par. Viln. gub.

-mare : *Marra*, ein Zufluss der Ryva, die bei Labraggen in die Ostsee fliesst. Bielenst. Grenzen 480 : lie. XVI amžiaus речка *Mor-уха* (Ревизия пущь... 50, 54) ~ от врочища Поставяли (= Pastověliai) миля до озера *Моря* l. c. 54 (Seinū apskr. Suvalkų gub.) : *Mariūgē* речка близъ г. Видз — *Vidžiai* : *Pa-mar-éika*, upė ties Zasečiais Дятловской вол. Слоним. у.: prūs. *Pas-mar* Fluss bei Kreuzburg (Nesselm. Thes.):? sen.-ind. *mārayati* 'taucht etwas unter, wirft in Wasser'.

Ar -mare yra mārē „море“, ne aišku.

Kurš. *Vec-Sumber-* Bauerhof im Dondangschen (Biel. Grenz. 288) : *sūbr-īti!* BW. 30493 Skrundā iš žemgalų kalbōs.

Kurš. *And-ume* netoli Stendes ~ Talsu (Konverz. vārdnica 113, 1144) : ? slav. qda.

{cf. *venter-kājis* BW. 14517, 9 Kuldīgā

Venteru majas, dziļā upes (pie Aizupes, Talsu aprinki) palejā. Konverz. vārdn. 47 : *vénteris* msc. Mosēdis, Dusetos = rus. *вáтерь*.

Rindz-ele Engurės apylinkėje. Konverz. vārdn. 846 : žem. *Ringà* < kuršių **Riñga* = zemg. *Rīga*.

Kurš. *Alšu muiza*, *Alš(u) vanga*; plg. su *alkšu rīkste* BW. 9778, 1 var. Dundanga : *lagžu krūmiňā* BW. 29316.

Kada Volteris išleis savo Slānimo tyrinėjimus, aš nežinau (turėjo išeiti в Изв. И.А.Н. 1912 m. pradžioje).

Mokslo straipsniuose duodamas literatūrinės kalbōs formas, aš norėčiau vartoti ir literatūros rašybą (kaip kad Tamsta rašei Слав.-бал. эт.); pav. *výras*, *eīsiu*, *žōdžio*. Duodant tarminės formos, reiktų vartoti mokslo rašyba; plg.: telš. žem. dat. sg. *víróu*, 1 sg. fut. *dóušo*, telš. žem. *bāužava*, tvereč. *žāžis*, *žīdel'is*.

Rašemosios kalbōs pavyzdžiuosę aš patarčiau laikyties paprastōsios dabartinės raštų rašybos, t. y. rašyti : *výras*, *veřksiu*, *mědžio*.

Pavéikslas be néra kilęs šiuo keliu: *pa-veid + tlas* (cf. *ár-tlas > *ar-klas*) > **pa-veistlas* > **paveisklas* [ne **paveišklas* delto kad, kai buvo *taut-iškas* su š, *paveikslas* dar tebeturėjo prieš s dantinį t] > *pavéikslas*.

Sekančiamę PFB numere bus mano „Славяно-балт. этимологии“.

Labų dienų
Tamstos K. Būga.

PS. Bezzenb. recenziją skaičiau būdamas Vilniūjė.

[7]

Mósėdis 1912 m. sausio mén. (I)30 d.

Garbūs Draugė!

Iš i.-eur. ū aš lietuvų kalbojė laukčià ū : ū > **uou* (cf. -*uoī* > -*ui*) > **uu* > ū. Gretą su nom. sg. žmuo Daukša turi acc. sg. žmūn̄, kuriuos aš norēcià šiaip suprasti: žmuo < *žmō < žmō(n) iš *žmōn, cf. ākmuo ~ ᷊χμων bet žmūn̄ iš *žmōn-ṁ. Taip reiktų suprasti ir Širvydo širšuo kartu su telškių žem. šeršūns < širšūnas.

La. pērk-uon-s	: perkūnas
did'ūmenē	Dus. : didūmēnē Salantaï
súodys	pl. 'сажа': súdys telš. žem.
grúodas	: slav. gruda < *grōudā?
šúokoti	intens. : šúk-snis msc. 'прыжок'
lúobas	: slav. lubč < *lōub(h)os : lúbos
ūmōs	: úmas 'сырой': um-ēdē 'сыроежка'
miegúostas	(cf. rus. зуб-acm: miegústas
snaīguolē	: telš. žem. snaigūlē.

Telškių žemaičių aštūnc „aštuñtas“ néra man aiškus: iš *aštōūntas reiktų lauki *aštūnc; plg. gretà su pōūdōnktis 'púodo dañgtis' turime ir pūndōnktis. Pastaroji lytis yra kilusi iš *pōuddōnktis (dissimilatio duorum d. Cf. Zasēcių sodžiaūs (Slānimo apskr.) lyti andūot < *adduoti) > *pōundōnktis (cf. kailniai > Dus. kalniai < *kailniai) > *pōndōnktis > *pūndōnktis > pūndōnktis. Pūndōnktis greičiau iš *pōndañktis (kada dar an+Con. nebuvo pavirtę į ȏn + Con!).

Pēkuons ~ perkūnas gali būti ir kitaip suprasti; cf. χελώνη ~ χελύνα.

Telš. žem. aštūnc, man rodosi, tegalimas yra išvesti tiktais iš *aštañtas, kas rodytų, kad ȏn virsta ne į un, bet į an. *Aštañtas draugė su instr. pl. -ais = gr. -oīs skr. āiś rodytų, kad ū uždarytuose skiemenyse būtų sutrumpėjęs baltų prokalbėję. Dvibalsiu -oi (viilkui) ir -ōn (žas-ū 'χην-ῶν') nesutrumpėjimą galima būti suprasti iš sandhi'o ([in positione] ante vocalem antecedentis verbi). Taip aiškinant šitas žodžių lytis liks nesuprantamas žem. accus. pl. -us : telš. tūs vēlkūs (prie dō vēlkō!). Acc. pl. telš. žem. tūs iš *tūns; del balsio u ankštumo plg. pūdamēnc, g. s. pudamēnta 'фундамент' gretà su pūndamēnc, g. sg. pūndamēnta.

Tūs < [**tūs?*] < **tūns* < **tūons* (cf. gr. τούς)
= g. p. *vārtu* < **vaṛtu* < **vaṛtun* < **vaṛtuon*.

Augštaičių *tuōs* būtų suprantamas iš **tuōns* < **tūons* tikтай tadą, kad mes pripažintume, jog augštaičių tarmėjė „vocalis+n+s“ anksčiau nekaip žemaičių pavirto į „nasalis vocalis+s“ ir jog „nosiniais balsiai“ anie dvibalsiai pradėjo virsti pirm su-trumpint *uon* į *un*. Dar tebebuvo *-uont-* nesutrumpėjęs į *-unt-*, kadą augštaičiai pradėjo jau tarti **tuōs*.

Kad *-uōs* galėjo pavirsti *-uos*, rodosi, nereiktų abejoti.

Kad augštaičių tarmėję *an+s*, *en+s* senai pavirto į *qs*, *es*, galime matyti iš Trakų ir Seinų apskrities dzūkų : jie gretą su *rankā*, *renkū* sako *žūsis*, *tīšū* < *žq̃sis*, *tēsiū*.

Žemaičių tarmės šněktosę **žansis* kur-kas vėliau ne augštaičių pavirto į **žq̃sis*. Žviñgių par. (Rasėinių apskr.) žemaičiai dar ir šiandieną tebesako *žansēs* (su nosiniu *a+n*). Kvėd. *žōnsēs* : Kuliai, Salantaž *žōsēs* : Mósėdis, Darbėnai *žōusēs*.

Telšiškių žemaičių acc. pl. *tūs* = aug. *tuōs* rodo, kad ū uždarytuosę skiemėnys ē baltų prokalbėjė netrumpėjo į *a* (bet kaip suprasti *aštañtā?).

Liet. *liēkas*, regimai, yra kilęs iš i.-eur. **leikʷont-s* (plg. skr. *bháran* ~ **bháras t-*), o ne iš **leikʷōnts* (cf. gr. φέρων[τ], slav. *bery*).

Rūšis : *rāšas* = žem. *rūnis* ‘пестряк’ (Jaūnius) : žem. *rāinas* = *kluikis* : **klaikas* > *pa-klaikti* (cf. *sveikas* > *pa-sveikti*).

La. *kruilis* : *kreil(a)-s* = la. *kluinis* : *kleins*.

Gruinys : *grýnas*.

Čia turime ištisą eilę substantīvų su *ui*, išvestinių iš adiectivų. Ar čia *ui* būtų iš i.-eur. *ōi*? Iš ko kita *ui* šitamę atvejyje sunku besuprasti.

Kaip prie *rāšas* kad turime *rūšis*, taip ir prie *sēnas* reiktu turėti **sānis*, o prie *šēmas* – **šuomis*. Neturint **sānis*, **šuomis*, nereiktų ir žodžio *rūšis* aiškinti iš **rōišs*. Jei *rūšis* ne **rōišs*, tai kas tad jis yra. Latvijų *kruilis* ir *kluinis* rodo, kad *rūšio* veislės žodžiai eina iš bendrōsios latvijų ir lietuvių prókalbės.

Sēnis, *šēmis*, rodosi, negali būti naujadarai vietojē **sānis*, **šuomis*.

Dvibalslio *ui* klausimas labai painus ir šiandieną dar, mano nuomonę, neišrištas.

Zuikis galėtų būti kuršių **zuīcis*. Šitas žodis būtų paskolintas dar tadą, kadą kuršiai tebesakė **zuīkis*; plg. kuršių *Rucava* = telš. žem. *Rōkava* (ô vidutinio ilgumo) < *Rūkiava*. Kuršių **zuīcis* iš **zuoicīs* (su *i* epentezimi) < **zuōcīs*; la. *zakis* vietojē **zacīs* su dial. *k* (ventinių ?? zemgalių ??), arba su *k* iš **zak(a)s?*. **Zuōcīs* : **zaci*s turėtų įvairių balsių laipsnių (Ablaut!). Santykis su *zaiči*, *rus.* зайка, *zaeňka*, *zaiančka* nėra aiškus.

* *Zaiči* < **Žō-j-en-ko-s*, *zaen-[vka]* < **žuo-j-en-[ikā]* iš i.-eur. **g(h)ō[u?]-jo-* ar *g(h)ōj-o* < *g(h)ō[i]-*.

Kurš. **zuō-c-is* ~ la. *za-k-is* : slav. *za-j-en-* = lat. *ō-vum* la. *uo-l-a* ‘kiaušis’: slav. *ja-j-e*.

1) Lietuvij – latvijų dvibalslis ie suomijų kalbojė duoda *ei* : *heinä* < *šiēnas*, *seinä* < *sienā*.

Baltų *ei* (i š kur lie. – la. *ie*) duoda fin. *ai* : *taivas* < **deīvas*, *paimen* < **peim-en-*, *väive*[‘] iš **vaives* < **veives-[ā]* (iš kur lie. *vievesā*, -ōs, acc. *vievesā*). Kv. Mósėdis).

2) Lie. — la. *uo* = fin. *uu* : *juutas* < *juōds*, *luuta* < *šlūota*.

Baltų *ō* = fin. *ou* : *routa* < **grōdas* „grúodas“.

Iš čia matome du baltų—suomų santiuios perijodu: 1) senesnysis — baltiškasis periodas, 2) jaunesnysis — latvijų — lietuvijų (ar vienų lietuvijų?) perijodas.

Suomij *morsian* „marti“, *lohi* „lašis“, *toe* „la. tacis“ būtų senesniojo baltiškojo perijodo žodžiai, kadą dar tebebuvo atskirtas trumpasis *a* nuo trumpojo *o*. Šitų žodžių baltiška kilmė yra neabejotina. Suomių *olut* gali būti ir germaniškas ir baltiškas (cf. prūsų *alu* iš **alut*). Finų *o* minėtuos žodžiuos tesuprantamas iš baltiško *ō* : iš *a* turėtume ir fin. *a*. *Morsian* etc. būtų senesnis už baltiškojo perijodo žodžius *taivas* ir *routa*. Galėtų *morsian* etc. būti ir vienodo senumo su *taivas*, *routa*, pripažinus, kad galūnėse (be kičio?) *ō* ankščiau pavirto į Ą nekaip kituos padėjimuos (sub accentu, ar ir be kirčio?).

Trumpojo *o* klausimas yra labai svarbus. Reiktų čia susižinoti su finnologais, ką jie sako apie *morsian* etc. Man rodosi, kad kitaip išaiškinti *morsian* nesiduoda.

Ar suomių *kuontalo* yra baltų (la. *kuodel'a*, jei ne rusiškas žodis), ar slavų žodis? Iš slaviško **kqděl'b* man nesuprantamas f. -*uont-*.

Jei *dagys* iš **dagijas* (= igaunių *tagijas*), tai kodėl *galvijas* nėra **galvys*? (*kalavijas* etc.). Žem. ir aug. ryt. *kiřvys* suprantamas būtų ir iš **kiřvij(a)s* (*a* toli nuo kirčiol!). Jei igaunių *tagijas* „dagys“ negalimas yra kitaip suprasti kaip tik **dagijas*, tad reiks *dagys* skaityti kilusiu iš **dagijas*. Ar nėra suomij daugiau *-ija(s)* iš baltų *-is*? Aš šio tarpu neturiu Thomsen'o darbo, todėl ir negaliu paieškoti daugesniai žodžių su *-ija(s)*.

Veliju Tamstai viso gero.

Su pagarbą liekmi Kaz. Būga.

PS. Naujiji savo adresą atsiųsiu Tamstai iš Vilniaus, kur būsiu 3 ir 4 II. I Vilniu prašau rašyti šiuo adresu:

Кожевенная № 5 Редакция газеты „Viltis“.

[8]

Pažiegės vienasėdis, Dusetų par
1912 m. kovo (III) mén. 17(30) d.

Garbūs Draugė!

Sveikas Tamsta laimingai apgynęs savo daktaro disertaciją! Veliju, kad veikiáisiai ministerija patvirtintų Tamstą profesoriumi!

Boduēnas keistas ir nesuprantamas žmogus. Nors jis yra mano mokytojas, bet daug kas jo būde ir elgimęsi man nepatinka. Labjausiai B-as sugedo pastaraisiais metais. Tuos priekabjus, kuriuos darė Šachmatovas, tur būti spauzdjis. Sako, Š-as turės šiokių-tokių papildymų Tamstos raštui. Tuo klausymu, man neteko kalbėties su Š-u.

Tamstos straipsnis apie -*ui*- bus laukiamas ne vien manęs, bet ir Europos mokslinkų. Dvibalsio -*ui*- klausymas tebéra neapišviestas ir Europos kalbininkams. Aš mielu noru leidžiu Tamstai paskelbti mokslui mažmožius apie telšiskių žemaičių

accus. pl. galūne *-us*. Vasaros gale ir aš pats norėčiau aprašyti telšiškių žemaičių „Auslaut'ą“ (-ě : -i, -đ : -u etc.).

Dvibalsio *-ui-* klausymas dabar ir man paaiškėjo. Tarp ko kita *-ui-* gali būti ir iš i.-eur. *-đi-* Tamstos samprotis, kad *-ui-* tekilas tiktais iš kirčiuotojo *-đi-*, man išrodo tikras. *Ruñis* prie *rañas*, *rùišis* prie *ráišas*, *kluikis* prie *klaik-šas* 'fatulus' aną samproti visai patvirtina.

lui-ta-s 'замазка' (с неподвижным ударением. Cf. *grąž-tai*, *kál-tai*, *sał-tai*, *skāb-tai* etc.: gr. φόρ-το-ς, πλοῦ-το-ς) iš **lōitos*: praet. *léjaū* (cf. Dus.: *ślęjaū*, *lējau*). *-ui-* turime kur-kas mažiau nekaip *-ai-*; bet tuo nėra ko stebėties. *-ai-* vietoje laukiamojos *-ui-* bus lietuvių—latvijų naujadaras kaip ir *-ā-* vietoje *-uo-*; plg. *sēdu*, *bēgu*, *slēgiu*, bet *sodinū*, *boginū*, *sloginū* vietoje **suodinū* (cf. *slūogas*, *rúožas* < *rēžiu*. *plúoštas* = slav. *nластъ* < *plěšiu* etc.).

Plešà : *paišà* : *puišà* Ds.¹ = *sliñkius* (Kuršaičio *slinkis* skliaustuose. Cf. *mížnius* : *mížnis* Dus.) : *slañkius* : *sluñkius*.

Lùiba РФВ. LXVI 224 : *láibas* = *lùina* : *leictas*) = *šluina* (la. *sluins* „брюдяга“ Rīg. r. kr. XV 136) : la. *slaists* l. c. 94 ~ *šlaistaūsi* ~ *šliëti*. Šitos veislės žodžiai turi nekilnojamą kirtį ant šaknies; cf. *kléiva* : *kleivās*, *kváila* „дурак“ : *kvaïlas*, *kváisa* 'дурак' : *kvaïšas*.

La. *gaiba* 'курс гейбста' galėtų būti naujadaras vietoje **guiba* : adiect. **gaibis* = lie. **gaibùs* (*geibti* : **gaibùs* = *teikti* : *taikùs* = *nèsti* : *našùs* etc.). La. (viňš gluži *sa-)guibis* (Rīg. r. kr. XV 77 : *guibt*) būtų naujadaras vietoje **sa-gaibis* iš **guiba* (cf. lie. *gváiba*).

Greta su *mùistau*, anote Koss. Litu. 48^a, rytiečiai augštaičiai saką ir *máistau* 'kiwam'. Be nėra šaknis *mēi?* (cf. *lái-stau* ~ *lie-ti*, *sai-staū* ~ *sië-ti* etc.)

uïdiju РФВ. LXVI 231 be nėra kilęs iš **vuoïdijuo* : *vaïdas*.

La. *plëst* : *pluosít* = lie. **mieti?* : *mùistau*.

Maità : *muità*, g. s. *muïtos* Ds. < šaknis *mei-* = *laïtas* : *luitas* 'замазка'.

I.-eur. *ōu* lietuvių—latvijų kalbose duoda arba *uo* arba *au* : *ōu* > *uo*, bet be kirčio *ōu* > *au*.

<i>kúopa</i>	=	slav. <i>kupa</i>
<i>grúodas</i>	=	" <i>gruda</i>
<i>lúobas</i>	=	" <i>lubž</i> .

La. *vìrsuone* : *virsaume*, *pérkuons* : *pérkauns*.

Lie. —la. *uo* : *au* iš i.-eur. *ōu* turi visišką analogiją su lie.—la. *ie* : *ei* iš i.-eur. *ěi*.

Tokiuo būdu išeina, kad lie.—la. *uo* gali būti dvejopos kilmės : iš i.-eur. *ō* ir *ōu*.

Nom. pl. *lýguos* Tverëčius : *lýgūs* yra vienódas su *kárties* Tverëčius, Adutiškis : *kártis* ir, gal, su

didùomenè : *didúmené* ir
lapiénè : žem. *lapīnè*.

Labų dienų!
Tamstos Kaz. Būgà.

¹ *Puišà* naujadaras vietoje *paišà* iš būdvardžio *pušinas* < i.-eur. *pōiķino-s*: kiřtis (ударение) yra buvęs nekilnojamas (cf. rus. *krásnyi*, bet *kracá*).

Почт, ст. Дусяты, Ковен. губ. Застенок Пажере (Pažiegė).

Anote Kārlio Pētersono Aūcēje sakā: *suikis, ruize* – клички свиней *sukis* ‘Halbschwein’, *sivēns* ‘поросся’.

Aūce.

[9]

Pažiegė (Dusetū par.), 1913 m. liepos mėn. 24 d.

Garbus Drauge!

Nežinau, ar be ras šis mano laiškelis Tamstą pajūryje. Rengiausi parašyti senai, bet ir pats nesižinau, kaip čia atsitiko. Vilniuje išbuvau 24 dienas. 15 dienų viešėjau Suvalkų gubernijoje (Naūmiesčio parapijoje). Vilniuje nemáža radau mėdžiagos (materijolo) lietuvių kalbōs žodynui. Visōs mėdžiagos tomis dienomis dar nespėjau sunaudoti. Gausiu dar važiuoti kitu patogesniu laiku. Rankraštinių žodynui mėdžiagos ēsama ne tiktais Vilniuje, bet ir Kaunè, Seinuose ir kitose vietose. Radau Juškevičiaus žodyno dar dvi žodyno redakcijai ne taip pilni kaip spauzdinamojai.

Dabar mókiuosi sanskrito. Rudenį žadu egzaminuoties iš lýginamosios gramatikos ir iš sanskrito. Pavasariui palieku lotynų ir graikų kalbą. Sanskritui mókyties naujojuos G. Bühler'io raštu „Leitfaden für den Elementarcursus des Sanskrit“ ir Wackernageliu.

Iš „Lietuvių Tautos“ Tamstos „Miszellen“ aš gavau iš Basanavičiaus, todel Tamsta man jų nė nebisiusk. Būdamas kaime nieko naūja kalbų moksle išejasius neteko dar matyti.

Pažiegėje išbūsiu lig 10–15 VIII. Peterburge nuo 15 VIII gyvėsiu te pat, t. y. M. Дворянская № 7.

Dabar ši tą atsakysiu į Tamstos laišką, kurį gavau dar Vilniuje tebebūdamas.

1. Kad lie. *srovē* būtų kilusi iš senesnés lyties *strovē*, vargù bė gāli kas tiketi, nes tam prieštarauja kalbōs faktai. Dusetiškiai sako *strýptie, strēnos, strākt'!*, bet *srēbtie, srīegas* pl. *sriegai, sraujà* ûpé; Kvédarniškiai – *strēnos, strypailioti, strūgas*, bet *srēbti, srauni* ûpé. Trāķi, Seinū apskritiēs dzūkai vietoje *sr-* ir *šr-* ir *-sr-*, *-šr-* visur turi *str-*; cf. *strēbē, austrā*.

2. Man irgi rodosi, jog *kiřyo* la. *ciryja* nėra naujadaras (cf. *plačiōs*).

Lengvì, lengyjōs : *lengvùs* pro **lengvùs* (su v *lengvì* f.). Cf. *erdvì* f. > *erdvùs* m. (**erdùs* vietoje). Nors *lengvì, erdvì* gali turéti v iš gretyminių lyčių *lengvà, erdvà* (msc. *leñgas, eñvas*).

Tokiu faktu, kurie rodytų *kiřvio* nésant naujadaru, aš neturiu.

3. Visose, man pažistamose, šnektose yra žodžių greta su *sl-* ir su *skl-*. Greta su *slidùs, slékas, slégiu, slapùkas, slästai* Dusetiškiuose yra sakoma ir *skl'ëdinas* ‘pilnas kaip akis’, *pà-sklitié* 3 praet. ‘pàskleide’, *in-sklimbaï* adv. „schrág“, *skliaūtai*.

Indeur. *skl-* nevirsta lietuvių šnektose į *sl-*.

4. Dabar aš nebetikiu, kad *žaltys* ir *žalktys* (Dūsetos, Dysnà : ne **žalktys*!) būtų kilę iš dviejų atskirų lyčių. *Žaltys* = la. *załtis* yra kilęs iš **žalk-tys* : *-kt-* fonetiškai ir lietuvių ir latvių kalboje virsta į *-t-*, *-kt-* teliekinti tiktais tenaî, kame dar tebéra

neišnykės ryšys tarp tos šaknies, iš kurios tasai žodis padarytas. *Smaigtis*, o ne **smai-tis* del *smeigiù*, *smaigas*; *räktas*, o ne **räta*s del *rakinu*, *ät-rakas*. Vienose šnektose ryšys su šaknimi galėjo nutrūkti anksčiau, kaip kitose. Tuo yra aiškintinas augšt. drútas greta su žem. drúktas. Bet pati šaknis *drük-* ar *drūg-* bus žuvusi. Turime *dáiktą* (o ne **dáitą*) delto, kad dar nesenači esame tebeturėjė **dáikq* (cf. la. *daiki*, *daicektis*). Prūsų *aukta-* „augštasis“ sembū tarmėje (cf. Gerullis) davė lyti *auta-*. Senobės lietuvių vardas **Daugi-tāras* šiandien béra ištariamas *Dautāras* (**Dauktāras*). Plg. *Daug-vilà* : *Vaiš-tāras*.

5. Telšiškių žemaičių *eisina*, *bēgsina* etc. gali fonetiškai kilti iš *eisenā* < **eisiana*. Plg. telš. *lētina*, *uodigà*, *kūpita* etc. Žemaičių *-sina* < *-senā* < *-sjanā* yra garsų apkitimu lygi su telš. žem. žodžiu *mēdiga* < **mēdega* (cf. žem. *uodigà*) < **mēdjega* < pražem. **mēdjagā* = aug. *mēdžiaga*.

6. Latvių demin. *naksniña*, *siñsniña* etc. *-sn-* ir man nesuprantamas.

7. *Balžiena* Dus. (žem. *balžēna* Kv.) savo sufiku, man rodos, nėra lygi su la. *-iēns* (*ēdiēns*, *metiēns*).

Balž-iena (lyties *balžēnas* iš šnekamosios kalbos neesmi girdėjės) yra išvestinis žodis iš **balžā-*; cf. *kiaul-ienā* Dus. (žem. *kiaul-ēna* Kv., Mósēdis) || *kiaūlē*.

8. Leskien'o *molujas* nésamà žodžio lytis: Juškevičius turi, kiek menū (помню), accus. sg. *mólujī pǔdā* (iš *molus*, *moli*?). La. *māluojs* savo galūne yra lygus su vienos vardu *Kalnuojai*.

Prie Volterio chrestomatijos turės išeiti žodynėlis, kurio rankraštis jau gatavas (prirengė baigęs Peterburgo universito slav. – русское отделение Juozas Balčikonis).

Įrašau dar keletą mažmožių:

9. Lie. *móteri-škas* „женщина“: παιδ-ί-σκος „мальчишка“.

10. *Laiškūs*, bet *laikštūs*. *Aiškus* : *aikštē*.

11. *Pa-véikslas* < **paveisklas* (-skl- > -ksl-) < **paveistklas* < **pa-véizd-klas* (: *veizdēti* : *ár-klas*, *ir-klas* etc.).

12. *Boginti* Neubildung, *sodinti*, *sloginti* : *bēgu*, *sēdžiu*, *slēgiu*, bet senovė yra išlikusi lytyse: *bēga pa-šūokom(is)* Dus. „pa-si-šokēdamas“, *rúož-tas* „линия, rúožas“ || *rēžti*, *plúoš-tas* || plēsti (del ablauto plg. gr. φόρ-τος || φέρω, πλοῦ-τος || πλέω etc., lie. *grēž-ta-s* || *grēžti*, *saī-tas* || *siēti* etc.). Cf. la. *pluosit* : *plēst*.

Sóku : *pa-šūokom(is)*, *slēgiu* : shliogas rodo, kad *slogā*, žem. *sodā* „Dorf“, *žolē* etc. yra naujadaraĩ (Neubildung).

13. Vietoje rusų *u* turi lietuviai kaip ir latviai *uo* : *kruōpos*, *kruōpū* < *круна*, *kuodēlis* < *кудель* **kodelb*, *puōkas* < *nyx*.

14. Vietoje rusų *i* turime *ie* žodyje *pielà*, *pielōs*, *piēlā* (Dus.) < *nilá*.

15. Prūsų *klanti-* „проклинать“ iš lénkų kalbős nesuprantamas. Bè nėra *klanti(tvei)* denominativum iš **klan-tā-* „клятва“ < ieur. **klòn-tā* (cf. κοί-τη || κεῖματι, lie. *lak-tā*, g. *läktos* || *lekiù*, *naštā*, g. *nāš-tos* || *nešù* etc.) : slav. *klbno*, *kleći* < *klen-* ?

16. *Maitā* „падаль“: *meit-élis* „penimis“ || *mítas* || *mítinti* = vok. *Aas* „падаль“: *essen*.

17. *Tūmulas* „ком, жемок“ (i langeliūs beldžia sniēgo *tumulai*. Viltis 1912 nr. 36 Jušk. žod. I 286^a) lotynų *tumulus* : lie. *tum-tas*.

18. *Mailius* collect. mažytės žuvelytės „мелюзга“ Dus. : slav. *mělžkъ*.
 19. *Naš-ystā*, -*ystos* „мода“ Svēdasaī, Kūpiškis : slav. *nosi-ti* „нешиоти“. *Tekē-stos*, *tekēstū* „текејимас = выход замуж“ Linkmenes : *tekē-ti* „выходить замуж“. *Gyva-stā*, g. -*ästos* „жизнь“ Dus. : *gýva-s*.

Gáil-ysta „жалость, сожаление“ Dus., An. šil. : ? *Žmon-ystā*, -*ystos* etc.
 Be ne važinėjai Tamsta šią vasarą po Latvius dijalektologijos reikalais?

Labų dienų!
 Kaz. Būga

Почт. ст. Дусяты Ковен. губ.
 Pažiegės Būgai Kazimierui

[10]

1. Trakų apskrities lietuvjai, kiek man teko patirti, dvibalsius *an*, *en* neveřčia į *un*, *in*, kaip kad daro dusetiškiai, anykštėnai, tverčiniai etc.

Oniškio (Ганушишки) parapijoje pavyzdžiui yra sakoma: *anciulė* 'antelė' Лхр. 390₂₀, *krañtū* acc. sg. 1. c. 390₂₂, *mendr-* 1. c. 390_{34,35,37} = duset. *mindr-*, *nemięganciū* acc. sg. fm. 1. c. 391₃₈, *danguī* l. c. 394₈, *peř langēly* l. c. 395₂₅ etc.

Jėzno, Puniōs, Marcinkoniū, Merkinės (= Меречы) apylinkėje sako irgi *dantis*, *rankā*, *dengiù* etc.

Dat. sing. *žāsi* (Jeznė taria *žāsi*, plg. *grāžtas* < *grāžtas*), *šūni* etc. aš pažistu per Jablonski.

Jablonskis in dativo sg. *šūni* yra girdėjęs trumpą (ne vidutinio ilgumo!) u. Trakų apskritiū, rodosi, vidutinio ilgumo balsių visai nėra, bent jų nėra girdėjęs Jablonskis Puniojė, Valkininkė, Jeznė.

2. Elbingeno žodynėlio galūnes -*ay* (*broakay* 480 'брюки' nom. du.) ir -*oy* (*clattoy* 292 'кібяй') aš aiškinau prieigaide : -*ay* iš -*aī* (nom. du fm.), o -*oy* iš -*aī* (nom. pl. msc.). -*aī* žodynėlio tarmėje turėjo pavirsti į -*äi*; plg. *doalgis* 546 = *dalgis*, *corbis* 306 = *kařbas*.

Žodynėlio tarmėjė ne visada aišku, kokios dėliai priežasties turime o laukiamojos a vietoje.

api-sorx 772 'der Eisvogel' < -*särks*?

bordus 101 'barzda' < *bårdus*?

dongo 403 'Refe' < *dångå*' (plg. liet. dial. *ómžinė* 'амžина' greta su *ámžinas* Baisogala)

caria-woytis 416 [Trautm. 353 rašo negerai : *carya-*] < *karjā-vāitis* : *kariowieschczias* Randglosse zu Kariobalsus Bretkūnas (BGLSpr. 293) = *kārio viesčias* acc. pl. etc. etc.

3. ē dusetiškių žodyje *pētū* 'pietū' yra ātviras (vidutinio ilgumo) e, prieš kurį p ne kietas (bet ir neminkštasis!). Accus. *piētūs* turi nesutrumpėjusį diftongą ačiū Baranausko „рефлексу ударения“. Tokios lytys, kaip *piētūs*, atsirašda ačiū Jauniaus dēsniniui apie „димоции сталкивающихся ударений“ (Понев. гов. I ч., str. 97 сл.). Вместо *piētūs* *vérda* чаще говорят *piētus* *vérda*; plg.: *liētus* *sūmuše*

rugiūs. Retractio accentū dusetiškių šnektoje randamas ir pauzoje; plg. *āras!* ‘пошол вон!’ (taip šunj varo) gretà sù *ārās*, *aīk tālin!* <*tolyn*, kuř árklius vēsma? = (atsāko:) *vesmā* Terpūravēn.

4. *Gerāmui-jamui* galéjo pavirsti į *gerāmujamui*, iš kur, tolesniai, > **gerāmjam(ui)* > *gerāmjam* (dissimilatio duorum *m*) > *gerājam*. Dusetiškiai sako *gerājam* (dat. et. loc. sg.), su vidutinio ilgumo *a*.

Dat. sg. fem. duset. *gērājei*, su vidutinio ilgumo *a*.

5. Buivydžių *poniē* mano draugui Kiliui, kilusiam irgi iš Buivydžių, visai svetima; jis tepažsta *pā̄ni* (su atstumtu kirčiu, bet *miški*). Su žodžių lytimis, imtomis iš R. Gauthiot'o rašto, reikia būti labai atsargiam. Gauthiot'as neganētinai buvo prisiruōšęs lietuvių šnektoms tyrinėti. Apie p. G-t'ą reikia šitai kas pastebėti:

1) ne visai išmoko priegaidės skirti: rašo *šēmas* 105, *ruñkā* 35, *tañsta* *tāms-ta* 106 [NB, nes taip randa pas Kuršaiti!!], tuo tarpu kad Buivydžiuose (Petras Kilijs) téra sakoma: *šēmas*, *rúnka* (gestossen!), *tāmsta*;

2) nemoka skirti minkštojo p nuo *pj* : rašo *páuju* 101 (plg. Kurš. liet.—vok. žod. 308 : *piáuju!*) vietoje *pjáuju*;

3) nemoka skirti e (vidurinis garsas tarp *e* ir *i*) nuo *e* : *trejū* *górnū* 83 ne iš *trijū*, bet iš *trejū*, nes sako ne **tris górnås*, bet *trējås górnås*;

4) rašo *gardži megójā* 1 sg. 84 vietoje sākomo *garđž'ě* *mā̄gójō* : *ě* *ā̄* ō vidutinio ilgumo;

5) vidutinio ilgumo balsi be kirčio priima trumpu, bet su kirčiu : *skārsā* *ē* *kel'ū* 82₁₄ vietoje *skārsā* *ē* *kēl'ū*;

6) rašo *alā̄* 84, tuo tarpu kad ištaria *al'ā̄*;

7) *pjānunt* 83₆ *piānunt* 83₁₃ rašo, kur žmonės taria tik *páenunt* (kitur *pēnint* : inf. *penēti* ‘кормить’).

6. Dusetiškiai paprastai sako *apē* ‘apiē’ (**āpē* man neteko girdéti) [su atviru *e*]. Šiaurės vakarų suvalkiečiai lietuviųjai (Naūmiestis, Slavikai, Sintauta) sako: *āpē*.

Greta su *terp*, *terpù* dusetiškiai turi subst. *terpē* ‘промежуток’, *terpēklis* ‘т. с.’

7. Барановский Заметки 29 *čiandī tendī* reiškia ‘здесь = чиа’, „там = тē“, *kuriái katrái* yra dat. sg. Dat. sg. fem. *kuriái katrái anái* sako ir dusetiškiai.

Greta su *čiānai týnai* dusetiškiai sako ir *č'enaī tinaī* ~ *čiānai tynaī* ir *čenāi tināi*. Ramygaloje (netoli nuo Pānevēžio) sako: *čiandī tināi* ir *čiānjos tinājos* [cf. *jinājos* ‘jinaī = онà’].

Dusetiškių *tināi*, kaip rodo pilnas žodžio galo ilgumas ir ā̄, yra nesenaī su trumpėjës iš ilgesnës lyties. *Tināi* < *tinājās* vietoje **tinājās* su tvirtaprade priešadė iš *tināi-gi*.

Kad *pjānunt* G-t'as skaitė su diftongu, galime spėti iš *vjāno* 82₃ = *víāno* ‘вieno’;

8) minkšto ū neskiria nuo minkšto ū : *ušj* 107 vietoje ū (su vidutinio ilgumo *u*).

Gauthiot'o gen. sg. *sūnū's* 41 yra fonetiškai jo nesuprastas *sūnōs* < **sūnōūs*; palyg.: *seňō* 81 ‘seniaū’, *tol'ō* 82, 83 ‘toliaū’, *sirgō* ‘sirgaū’ 103, aš *bijājā* 83, *mēgójā* ‘miegójau’. *Sūnōs* G-as savo rašyba pažymėjo kaipo *sūnōs* (plg. *tól'ō* 82, 83 = *tol'ō* 106) ir pagal pavyzdžio *tadō* 82 = *taē* *tadū* 83 padarė *sūnūs*. Šisai, iš piršto išlaužtasis, *sūnūs* jau figuruoja pas Trautm. 240.

Buivydžiu *poni^č, kaipo labai abejotiną lyti, Tamsta nedėk i savo raštą. Šią vasarą tikiuosi būti Buivydžiuose ir visa-ką patikrinti.

Dar atkartoju, kad lytis *ki^ček < kiek buivydiškiam Petru Kiliui visai negirdėta; tesako kiek.

8. Loc. sg. *širdī, *sūnū aš drauge su Jaunumi lyginu su ved. (RV.) vēdī (Grasmann, Wb. zum Rig-Veda 1353) ir čamū (l. c. 437).

9. 1605 m. Kat. mielup' sunūp' 58₁ 'apud carum filium' negali būti kilęs iš accus. sing.+p(i), nes tada turėtume *mielump' *sunūmp' : „nosinus“ balsis prieš pi virsta į „vocalis + m“; plg. irgi iš 1605 m. Kat. sawimp' 38_{18,19}, sāwimp' 59₃, szwintūmp' 55₁₆, mūsump' 58₁₁, maldump' 71₃; 72₁₅ darbump' gierump' 74₉.

Daukšos žmögup' irgi negali būti iš acc. sg. žmögų + pi. Iš paskutiniosios lyties tegautume pas Daukšą *žmögump', bet niekados ne žmögup'.

10. Vēlnias gali būti aiškinamas iš pirmalytēs *vēl'nas < vēlinas; palyg. rus. вольно = liet. válnia adv. (Дусяты) < *vál'na.

11. Daukšos úgnip' negali būti kilęs iš acc. sg. ûgn̄i+pi (būtų tada: *úgnimp').

12. Iš *ak̄i (< i.-eur. *oqēi)+en reiktų laukti ne akiję, bet *akę.

13. Kaip reikia skaityti úgnip', ligōnip', Wieszgpatip etc. gali parodyti Lazdūnų, Dieveniškio, Zasēcių šnekatos.

14. In loc. sg. mergo-ję žemēj-ę akij-ę aš nenorėjau ieškoti gr. ēv tikt deltō, kad jam latvij kalboje atsako iè- = prūsų ēn-, su i.-eur. circumflexu.

15. Lietuvij loc. sg. laiškę, sakramentę nėra skirtinas nuo prūsų en... laisken III Kat. 63₁₆ ir en Sacramenten 49_{18,29}.

16. Dusetiškių túmsus 'tamsus' yra kilęs iš támsus, kaip tatai rodo Seinų parapijos támsus, kur sako rañkū acc. sg., pémpī acc. sg. etc.

17. Žem. dat. sg. ûgnie, ãvie etc. gali turėti senobinį -ie ir be loc. sg. *ugnie[ję] (kurio žemaičiai visai nepažįsta!) intekmės.

Kad žemaičių tarmėję ie nevirsta į -i gali rödyti 3 pers. permissivi.

tavagūojī ~ tavagūojęi

tavažiūjī ~ tavažiōjęi

< te-vagōjie, te-važiuōjie

Žem. talingūjī ~ telingōjęi : tanešī ~ tânešēi = miénū ~ mienōu : šū ~ šōū

Bet žem. něsti : něštīs ~ něštēis

{g. sg. kártis : šírdīs ~ šírdēis

18. Prūsų ioūs yra = la. jūs < i.-eur. *jūs. Vedimas ioūs iš *jūs yra mano pražiopsjimo kalčia.

19. Daukšos bū, 1605 m. Kat. búo (1 pl. búome), vargiai bus kilusi iš *bū(v)o. Prie būti : būvo > bū reiktų pas Daukšą laukti ir pūti : pūvo > *pū, žūti : žūvo > *žū. etc.

Búo-me (toki priegaidę 1605 m. Kat.) : bū-kla = germ. bō-þla n. bō-þōn f. : germ. bū-þō f. Fick III⁴ 272.

20. Prūsų pirmois msc., pirmoi fm. bus kilę iš *piŕma-(j)is : *piŕma-(j)i (uschtai 37₃₁); palyg. s.-liet. gerajī, szwentajī. Aist. stud. I p. 13.

21. Aist. stud. I 99* lyti aom. pl. žaislaī aiškinau kaipo naujadarą iš acc. pl. žāslus (taip taria Slavikuose, Prūsų pasienyje, Suv. g., prie nom. žaislaī) pagal paveikslę Jókūbaitis ~ Naujokātis (abi lyti Slavikuose). Šitą aiškinimą, man rodos, galima yra priimti.

Áižuols vietoje ážuols su ai iš nom. pl. aižuolaī, naujadaro vietoje ážuolaī, pagal paveikslę daigaī ~ dágs. Dáigs būtų kilęs surizgimo keliu iš daigaī : dágs.

Kitą kartą yra veikalavęs kai-kuriose šnektose dēsnis á : ai arba á : au; plg. Naujokātis, bet Jókūbaitis, Jurgaitis;

jáns, bet jaunà

$$\begin{aligned} \text{ážuols} : x = & \begin{cases} \text{dágs} : daigaī \\ \text{šiáds} : šiaudaī \end{cases} \end{aligned}$$

$$x = \begin{cases} 1. \text{ aižuolaī} \\ 2. \text{ aužuolaī} \end{cases}$$

Yra dar lytis áržuolas (Zasēčiai, Slānimo apskr.; Marijampõlė, Garliavà), kurią sunku išvesti iš ážuolas.

22. Lietuvų vilkai negali būti vedami iš i.-eur. v̄lqoī (: θεοί, τοῖ), su akutuota galūne, nes tam prieštarauja tokios lytys, kaip antai: bùtai, paūtai. Iš i.-eur. bhútoī lietuviškai būtų *butaī, plg. tū sakai [: tu vedī ~ vedé-si < *védhei-(s)] < *sákā + éi, greičiau sákā+é > *sákāi > *sakāi > sakai.

Arne prisieis tik grįžti prie senobinio aiškinimo, kad vilkai yra i.-eur. neutr. *v̄lqai (cf. Trautmann, Altpr. Spr. 218 sq.)?

23. 1605 m. Katechismo prieg kriksztie 31₂₁, regimai, yra loc. sg. i-kamienių žodžių; plg. Wieszpatie-p Chilinskio biblija, Psalmas XL, 4.

Daukšos Wieszpati-p' (Post. orig. 537₂), jei turi po t trumpą i, gali būti loc. sg. konsonantinių kamienų; cf. gen. pl. Wieszpat-u, nom. pl. Wieszpat-es.

Vieš-pat-i-p' : Vieš-pat-ie-p' = d. s. dañti : d. s. dañtie.

24. Terpù [=terpú móteru 1605 m. Kat. 56₃, terpú sawi 79₁₈, bet terpu-sawi 46₁₇ terpu sawi 51₈ terpu mûsu 42₉; 52₁₀₋₁₈ terpu Dâctaru 85₁₈ terpu móteru 56₁₄ terpu kitu 69₁₈ < terpù su labai silpnu proklitišku kirčiu] yra kilęs iš terpu < *térpù ačiū proklitiškam padėjimui; plg. gr. ἀντὶ παντὸς ἔχειν < s.-ind. ánti, περὶ πάτρης < πέρι = s.-ind. pári.

Περὶ ἔριδος II. 6₃₀₁: ἔριδος πέρι II. 16₄₇₆ = stóvi pagał tvôrq : iš Kaūno parvažiavau nakčiä-pägal 'vakarę išvažiavęs lig ryto parvažiavaū' Kvědarna

= deléiğ to ne sielôkites D Post., or. 330₆ mili ne deléi W. Diewo l. c. 331₁ : Diëvo dëliai, Diëvo dëliai namð parejaū. Kûpiškis 'ele-ele, насилиу' (pirmasis žodis [= Diëvo] labai silpnu kirčiū).

Be tařp : teřp ~ terpù dar yra pažįstamos lýtys : tarpa ~ tarpo, tarpu, tarpei, terpei, tarpe; žr. Bezzenb. BgLS. 56, 71, 72, 331.

Terpei Pagonų (Bretkūnas) gali būti loc. sg. fm. iš nom. sg. térpé (Düsetos). Tarpe – loc. sg. iš tárpas, plg. mûsų tárpě 'między nami'.

Bretkūno tarpa ~ tarpo gali būti lygi la. stařpā, t. y. loc. sg. iš nom. *tarpa fem.

25. Daukšos lyčiai ik' tam' mêtì Post., or. 392₂₁ visai atsako 1605 m. Kat. ik tammet 44₂₅; plg. ikszammet 72₂₂.

Su Daukšos prieg dwári (Post., or. 434₁₇) plg. 1605 m.

prieg stuply 85₂₂ (: prieg kriksztie 31₂₁).

(ik') tam' métí yra abidvi lyti locativai sing. *tam'* iš **tami*, plg. *tami-p* bernelip DPost., ed. Volt. 46₁₉ : avest. *aē-ta-hmi* slav. *to-mb* Brugm. Gr. II², 2, p. 362 sq.

tāmi-p(i) [šitokią kirčio vietą rodo Zasetiškių kámp 'y koto', támp 'y togo'. Iš **kamíp* turétureme **kaṁp*] : *bernēlī-p(i)* [man visgi rodosi, kad in loc. sg. buvo *i(u)* ilgas]

= *tamè* : *bernēlīj-ę*.

Ši-mè = prus. **schi-s-men* (*schisman* : a, regimai, yra a^e arba e^a [Baranauskio]) iš aist. *šl-mi+en* ~ *šl-smi+en*. Iš **šl-mi+en* turéjo atsirasti šimjeń (plg. mes věmja-me) > ši-meń [j post consonantem + e išnyksta: aist. **světjas* 'svěčias' ~ voc. sg. **svetjē* > *svetē*] > **šimeń* > *šimè*.

Pra-liet. loc. sg. *ši-m[j]-eń* : *ši-mi* galime lyginti su osk. *húrtin* iš **hortej-en* 'in horto' : *comenei* 'in comitio' Brugm. Gr. II², 2, p. 180.

Iš loc. sg. ik' gálí (DPost. or. 393₉), prieg dwári (l. c. 434₁₇) galime labai lengvai išvesti locativą su pastür-déliu -eń.

Gálí+eń, dvári+eń > *gáljeń, dvárjeń* > *gáleń, dváreń* > *galeń, dvarén* > *galę, dvarę*.

Gálí dvári neaiškūs savo galūne; reiktų laukti **galię* **dvārie*.

26. Iš zyteliškių *Domeikai-p* 'y Доме́йки' yra aišku kad locativi sing. galūnē -āi yra turéjusi circumflexum.

Me'rgāi dat. sg. : *meřgā'i* loc. sg.

Meřgā'i+eń > *meřgāj-én* > *mergoj-ę*

{latvijų *malā* arba *malā* nesutinka su **meřgājeń*. Ar ne virto *meřgā'i+eń* i **meřgā-jeń*? : -āi, bet -āi+eń > ájen = la. *malā* = ájen?

[11]

1910. X. 14.

Laišką be pabaigos (iki „...valaū Suv. Naūmietis“) K. Būgos „Rinktinuose raštuose“ (V., 1961, t. 3, p. 832–834) yra paskelbęs Z. Zinkevičius su nuoroda: „Laiško pabaigos néra“. Neseniai, peržiūrint K. Būgos archyvinę medžiagą, esančią LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraštyne (čia saugoma ir spausdintas laiškas, signatūra F 7–30), buvo rastas to paties formato, tik kitos spalvos popieriaus lapas, rašytas K. Būgos ranka. Sulyginus viso laiško ir rasto lapo tekštą, pasirodė, kad šis yra minėto laiško pabaiga. Kadangi paskelbtas tekstas lengvai prieinamas, tai čia kartojama tik ta laiško dalis, nuo kurios prasideda prūsų kalbos žodžio *tlaku* etimologija ir pirmą kartą skelbiama rastoji laiško dalis.

Prūsų *tlaku* 'er drisch' néra paskolà iš lenk. *tloczyć*, bet aistiškas žodis. Yra jis giminė su liet. ryt. *luōkiju, luōkyti* 'eo piscandi genere ūti ubi pueri, qui glaciem clavis fustibus que pertundant, adhibentur' Dūsetos, Linkmenes.

Pr. *tlaku* iš aist. **tlōkā* (cf. *lāiku per-bānda*) : *luōkija* = (jevūs nuo lauko) valaū Suv. Naūmietis : *vāliju* Kv. Riet. = žárdau Dus. Tilžė : žárdiju Kv. Riet.

Tlaku : *luōkija* = *Tlokun-pelk* 'Sumpf a. d. galind. masur. Grenze 1347 J' : *lo-kýs lōkio* 'Bär'.

Aisčių *tlök-* yra giminė sù slävijų *tolk-* (lenk. *tloczyć*, rus. *toločb*).

Tlök : *tolk-* = τρω-τός τρώ-γ-λη : τόρ-μο-ς 'ein jedes Loch, worin ein Zapfen gesteckt wird' la. *ter-m(a)-s* 'Wurm' = ae. *wlōh* f. 'Faser, Franze, Flocke' iš *vlo-kā arbà *vlā-kā: s.-ind. *valká* 'Bast' rus. *волокно* (*волоть* 'Faser').

Kaip Tamstai rodosi šita etimologija?

Darbo turiu daug. Rengiuosi prie pavasario baigiamųjų egzaminų. Kaip Tamstos reikalai. Profesoriumi dar netvirtina?

Linkiu visokio labo
Tamstos Kaz. Būga